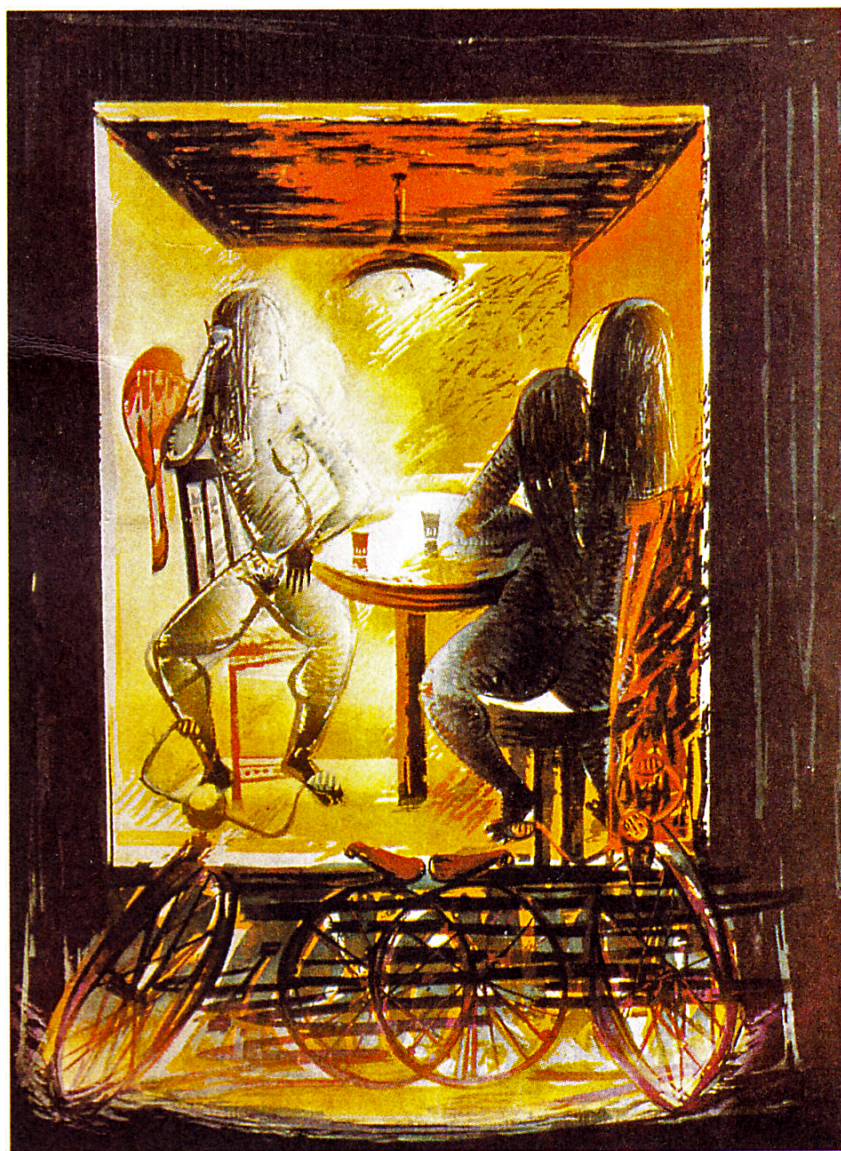


Χάος και Θύμη

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ



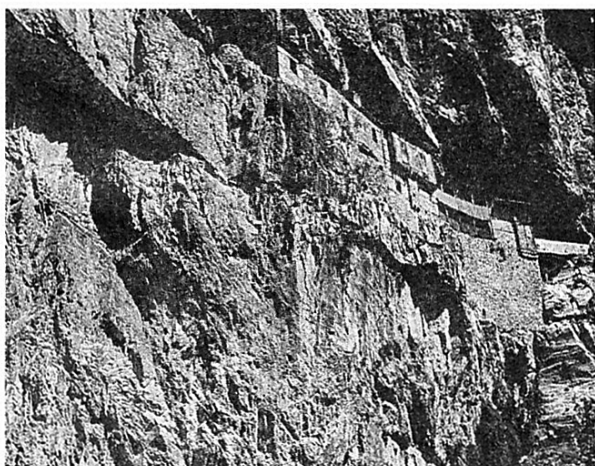
ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΤΑ-
ΡΗΣ: *Η Περιστέρω*
• ΗΛΙΑΣ ΓΙΑΝΝΙ-
ΡΗΣ: *Η Χώσεψη*
και οι νέες τεχνο-
λογίες • ΧΡΗΣΤΟΣ
Μ. ΚΑΡΑΛΗΣ: *Δή-
μος Αθαμανίας* •
ΛΙΤΣΑ ΛΑΜΠΡΑ-
ΚΗ-ΝΑΣΗ: *Ο Νί-
κος Παπαγεωργίου*
και η οικογένειά
του • ΗΛΙΑΣ Β.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ:

Το Καγκελάρι και η κοινωνικοπολιτική του λειτουργία
• ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΠΛΙΤΣΑΣ: *Το δάσος* • Προβλημα-
τισμοί για το παρόν και το μέλλον του συλλόγου

Χάος και Θύμη

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Σύλλογος Κυψελιωτών Άρτας (στην Αθήνα) «Ο Άγιος Κοσμάς». Συνεργάζεται η Αδελφότητα Κυψελιωτών Άρτας (στην Άρτα) «Ο Άγιος Γεώργιος».



ΕΚΔΟΤΗΣ: Βασίλειος Αγγέλης

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ, ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ, ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ: Φαιδριάδων 129, 113 64, Αθήνα, τηλ. 86 22 703.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ, ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ιδεότυπο, Ζ. Πηγής 48, τηλ. 33 03 991

ΦΙΑΜ: Ίχνος, Ζαΐμη 30, τηλ. 82 28 258

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: «Τετραχρωμία», Ματζάκου 3, τηλ. 38 31 370

ΣΥΝΔΡΟΜΗ (για 4 τεύχη)

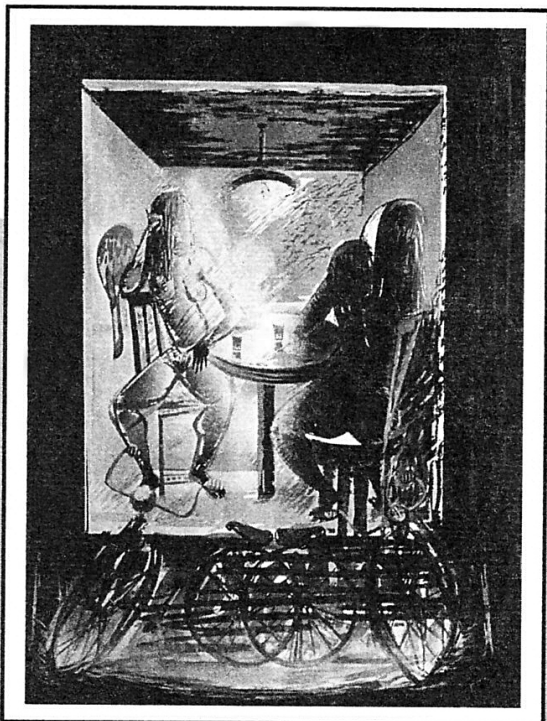
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: 2.000 δραχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: 3.500 δραχ.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: 500 δραχ.

ΔΙΑΘΕΣΗ: ΑΘΗΝΑ: Εκδόσεις-Βιβλιοπωλείο «Δωδώνη», Ασκληπιού 3, 106 79, Αθήνα, τηλ. 38 37 973 - Βιβλιοπωλείο «Βιβλιογονιά», Ακαδημίας 57, 106 79 Αθήνα, τηλ. 38 34 550. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Βιβλιοπωλείο «Συνάντηση», Καμβουνίων 6, 54 621, τηλ. 231 384





Ο Βασίλης Καζάκος είναι ζωγράφος-χαράκτης, Επίκουρος καθηγητής της Α.Σ.Κ.Τ. Γεννήθηκε στα Ιωάννινα το 1945. Τα πρώτα του μαθήματα σχεδίου και ζωγραφικής τα πήρε κοντά στον πατέρα του Γεώργιο Καζάκο και τον Πάνο Σαραφιανό. Σπούδασε χαρακτική με δασκάλους τον Κωνσταντίνο Γραμματόπουλο, το Νίκο Νικολάου στην Α.Σ.Κ.Τ. Αθηνών. Ταυτόχρονα παρακολούθησε μαθήματα σκηνογραφίας στο εργαστήριο του Βασίλη Βασιλειάδη. Το 1968 πήρε το τρίτο βραβείο ζωγραφικής νέων του Φιλολογικού Συλλόγου "Παρανασός".

Από το 1977 διδάσκει στην Α.Σ.Κ.Τ. στο Β΄ εργαστήριο Χαρακτικής. Έργα του υπάρχουν σε ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, στις πινακοθήκες των Δήμων Αθηναίων, Ρόδου, Ιωαννίνων, Φλώρινας, στο Υπουργείο Πολιτισμού καθώς και στις συλλογές πολλών Ελληνικών Τραπεζών. Επίσης είναι μέλος της Inter Art Group του Τόκιο. Έχει στο ενεργητικό του δεκάδες ατομικές και ομαδικές εκθέσεις σε Ελλάδα και εξωτερικό.

ΤΕΥΧΟΣ 20 - ΑΘΗΝΑ - ΑΝΟΙΞΗ 1998

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 5. Προλογικό σημείωμα
- 6. ΧΡΗΣΤΟΣ Μ. ΚΑΡΑΛΗΣ
Δήμος Αθαμανίας
- 8. ΛΙΤΣΑ ΛΑΜΠΡΑΚΗ-ΝΑΣΗ
Ο Νίκος Παπαγεωργίου και
η οικογένειά του
- 11. ΗΛΙΑΣ ΓΙΑΝΝΙΡΗΣ
Η Χώσεψη και οι νέες τεχνολογίες
- 15. ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΤΑΡΗΣ
Η Περιστέρω
- 28. ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΠΛΙΤΣΑΣ
Το δάσος
- 32. ΗΛΙΑΣ Β. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
Το Καγκελάρι και η
κοινωνικοπολιτική του λειτουργία
- 41. Προβληματισμοί για το παρόν και το
μέλλον του Συλλόγου μας

εξώφυλλο:

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΖΑΚΟΣ

«Αδιέξοδο»

Ξυλογραφία έγχρωμη, 1997

Προλογικό σημείωμα

«Ο Φρειδερίκος ο Β΄ θέλησε να πειραματιστεί για να ανακαλύψει ποια γλώσσα και ποιο ιδίωμα θα χρησιμοποιούσαν τα βρέφη όταν θα έφθαναν στην εφηβεία, χωρίς ποτέ να έχουν μιλήσει με κανέναν. Γι' αυτό έδωσε εντολή στις τροφούς και στις παραμάνες να δίνουν στα νήπια γάλα χωρίς ποτέ να τους μιλούν... Η προσπάθειά του, όμως, δεν κατέληξε πουθενά, γιατί βρέφη και νήπια πέθαναν όλα» (Σαλιμπενέ ντε Πάρμα, 1664).

Η τραγικότητα αυτής της ιστορίας επιβεβαιώνει την αναγκαιότητα του λόγου όχι μόνο ως αρχής της σκέψης, όχι απλά ως εξωτερικού επικοινωνιακού μέσου αλλά κυρίως ως διαδικασίας επιβίωσης. Επιβίωσης οργανικής-προσωπικής και συλλογικής.

Στις μέρες μας που το ισοζύγιο του λόγου με την εικόνα είναι αρνητικό, νιώθουμε όλο και περισσότερο αυτή την ανάγκη του λόγου-επικοινωνίας, του λόγου-διαλόγου, αποφεύγοντας τον λόγο-μονόλογο.

Συνεχίζουμε την έκδοση αυτού του περιοδικού όχι για να τροφοδοτούμε με μια αίσθηση αυτοϊκανοποίησης την επικοινωνιακή σχέση (του κύκλου τελικά) πομπός-μήνυμα-μέσο-δέκτης, αλλά γιατί πιστεύουμε πως ο λόγος, όποια μορφή κι αν έχει -γραφτός, προφορικός, εικονικός, μουσικός, κινησιολογικός- είναι βασική προϋπόθεση της επιβίωσής μας ως ατόμων και ως συλλογικοτήτων.

Μέσ' ακριβώς απ' αυτή τη διαδικασία του δια-λόγου μπορούμε να υπερκεράσουμε τα όποια προβλήματα αναφέρονται.

Πολύ περισσότερο λοιπόν τώρα, που ο ήλιος της ευδίας (του καλοκαιριού των Αθαμάων) οδεύει προς το θερισμό, οφείλουμε όλοι μας απέναντι στη μνήμη και απέναντι στο διαρκές μέλλον πλουσιότερη σοδιά.

Καλό καλοκαίρι!
το «Χάος και Όψη»



Χρήστος Μ. Καραλής

Δήμος Αθαμανίας

Η ΣΥΝΕΝΩΣΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ (Ο.Τ.Α.), σύμφωνα με το σχέδιο “Καποδίστριας” δημιούργησε το νέο πολιτικό χάρτη της χώρας. Παρά τις αντιδράσεις που προκάλεσε (δεν κρίνονται στο σημείο αυτό) το νομοσχέδιο ψηφίστηκε από τη Βουλή των Ελλήνων στα τέλη του 1997 (Νόμος 3539/97 Φ.Ε.Κ. 334/4-12-1997 Τ.Α΄) και σήμερα αποτελεί νόμο του ελληνικού κράτους.

Στο Νομό Άρτας δημιουργήθηκαν οι παρακάτω Δήμοι:

1. Δήμος Αγνάντων με έδρα τα Άγναντα, 2. Δήμος Αθαμανίας με έδρα του Βουραγρέλι, 3. Δήμος Αμβρακικού με έδρα την Ανέζα, 4. Δήμος Αράχθου με έδρα το Νεοχώρι, 5. Δήμος Αρταίων με έδρα την Άρτα, 6. Δήμος Βλαχέρνας με έδρα τη Γραμμενίτσα, 7. Δήμος Γ. Καραϊσκάκη με έδρα το Διάσελλο, 8. Δήμος Ηρακλείας με έδρα την Άνω Καλεντίνη, 9. Δήμος Κομποτίου με έδρα το Κομπότι, 10. Δήμος Ξηροβουνίου με έδρα τον Αμμότοπο, 11. Δήμος Πέτα με έδρα το Πέτα, 12. Δήμος Τετραφυλίας με έδρα το Αστροχώρι, 13. Δήμος Φιλοθέης με έδρα τη Φιλοθέη (Χαλκιάδες)

Παρέμειναν ως αυτοτελείς και ανεξάρτητες οι Κοινότητες Θεοδωριάνων και Μελισσουργών γιατί ο πληθυσμός τους μετακινείται κατά τους χειμερινούς μήνες και για ιστορικούς λόγους η Κοινότητα Κομμένου.

Ο Δήμος Αθαμανίας είναι ο μεγαλύτερος σε έκταση και σε αριθμό Κοινοτήτων Δήμος απ’ όσους προκύπτουν κατά τη συνένωση. Είναι δε τρίτος σε πληθυσμό μετά τους Δήμους Αρταίων (23.710 κάτοικοι) και Αράχθου (6.359 κάτοικοι). Ο νέος Δήμος πήρε το όνομά του από την αρχαία Αθαμανία. Οι Αθαμάνες ήταν αρχαία ηπειρώτικη φυλή που κατοικούσε στην κοιλάδα του Ίναχου και στην ορεινή περιοχή μεταξύ Θεσσαλίας, Αιτωλοακαρνανίας και Ηπείρου, η οποία ονομάστηκε γι’ αυτό Αθαμανία (η σημερινή δηλαδή περιοχή Τζουμέρκων, τα οποία αποκαλούνται και Αθαμανικά όρη). Οι Αθαμάνες εμφανίζονται στην ιστορία κατά το τέλος του 4ου π.Χ. αι. με τη συμμετοχή τους στη συμμαχία που οργάνωσε η Κόρινθος.

Ο Δήμος Αθαμανίας, στον οποίο υπάγεται και η Κυψέλη (Χώσεψη), δημιουργήθηκε από τη συνένωση των παρακάτω Ο.Τ.Α.:

Ο.Τ.Α.	Πληθυσμός 1991	Εκταση σε στρέμματα
Κοινότητα Βουργαρελίου	1.014	34.474
Κοινότητα Αθαμανίου	964	30.030
Κοινότητα Ανεμορράχης	314	15.689
Κοινότητα Διστράτου	319	21.310
Κοινότητα Κάτω Αθαμανίου	409	29.729
Κοινότητα Κάτω Καλεντίνης	192	13.816
Κοινότητα Καψάλων	171	6.450
Κοινότητα Κεντρικού	374	13.066
Κοινότητα Κυψέλης	701	35.834
Κοινότητα Μεσσούντας	339	29.956
Κοινότητα Παλαιοκατούνου	615	32.778
Κοινότητα Τετρακώμου	814	41.857
Σύνολο	6.226	304.979



Φωτογραφία: Νίκος Δεσύλλας

Λίτσα Λαμπράκη-Νάση

Ο Νίκος Παπαγεωργίου και η οικογένειά του

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΕΡΝΑΩ πολλές ώρες με τις αναμνήσεις μου. Έρχονται στη μνήμη μου πολλά πρόσωπα. Ένα από τα ξεχωριστά αυτά πρόσωπα είναι κι ο πρώτος μου δάσκαλος, ο Νίκος Παπαγεωργίου. Η καταγωγή του ήταν από τα Θοδώριανα, αλλά παντρεύτηκε στο Βουργαρέλι την Ευγενία, κι επειδή τα καλοκαίρια με την πολυμελή του οικογένεια πήγαινε στο Βουργαρέλι, εμείς τον θεωρούσαμε Βουργαρελιώτη.

Το Βουργαρέλι, εκτός των άλλων, ήταν και μεγάλο δασκαλοχώρι. Έβγαλε πολλούς διαπρεπείς δασκάλους στο τέλος του 19ου και όλον τον 20ό αιώνα. Η μητέρα μου κι εγώ μάθαμε τα πρώτα γράμματα από Βουργαρελιώτες δασκάλους, εκείνη από τον Γιώργο Παπαδημητρίου κι εγώ από τον Νίκο Παπαγεωργίου. Και οι δύο έγιναν οικογενειακοί φίλοι στενοί.

Ο Νίκος Παπαγεωργίου είχε την εμφάνιση ενός σοβαρού ανθρώπου. Ήταν κανονικού αναστήματος, φορούσε κοστούμι της εποχής με καπέλλο στο κεφάλι και πάντα με μπαστούνι στο χέρι του. Τον σεβόμασταν όλοι οι μαθητές, πηγαίναμε δε στα μαθήματα πάντα διαβασμένοι. Τότε που η κρανόλουρα κυριαρχούσε στα σχολεία, στο δικό μας σχολείο δεν θυμάμαι να υπήρχε, ούτε για δείγμα εκφοβισμού. Αντίθετα, θυμάμαι την καλοσύνη του δασκάλου μας και την αγάπη του προς όλα τα παιδιά.

Το παλιό σχολείο της Χώσεψης ήταν ΝΔ της εκκλησίας. Ήταν μονοθέσιο και είχαμε τη δυνατότητα ν' ακούμε τα μαθήματα όλων των τάξεων, αν το θέλαμε και το μπορούσαμε. Φοίτησα σ' αυτό τις τρεις πρώτες τάξεις (1926, 1927, 1928).

Εγώ, που σ' όλη μου τη ζωή ανάφερα στους γονείς και στον παππού όσα μου έκαναν εντύπωση στο σχολείο, μια μέρα, γυρίζοντας, σχεδόν φώναζα ότι “σήμερα έμαθα ότι το βουνό το λένε “όρος”... Έμαθα ακόμα ότι ένα βουνό της Ηπείρου το λένε “Τόμαρος”... άκου Τόμαρος!...” Ναι, μου λέει ο παππούς, και μου φέρνει ένα χάρτη: “Ψάξε, θα το βρεις πάνω από τα Γιάννινα”. Το βρήκα. Άλλη φορά φώναζα: “Παππού τα τριαντάφυλλα τα λένε και ρόδα”. Κάπως έτσι πλούτιζε το λεξιλόγιό μας ο έξοχος δάσκαλός μας από την πρώτη τάξη. Ήταν πραγματικά σοφός και φιλόπατρις. Το ποιηματάκι “Αρνάκι άσπρο και παχύ της μάνας του καμάρι” τόξεραν όλα τα παιδιά και το απαγγέλναν στις εξετάσεις.

Οι εξετάσεις στο τέλος της χρονιάς ήταν πανηγύρι αληθινό. Όλοι οι μαθητές λάβαιναν μέρος με τα πατριωτικά ποιήματα του Βαλαωρίτη, του Κρυστάλλη και τον Εθνικό

Ύμνο του Σολωμού. Έδιναν και θεατρικές παραστάσεις με διάφορους διαλόγους. Έναν τέτοιο διάλογο (“οι δύο φίλες”), θυμάμαι τον είπαμε, ή καλύτερα τον παίξαμε, εγώ και η Αριστέα, η μικρότερη κόρη του δασκάλου. Τις εξετάσεις παρακολουθούσαν όλοι οι χωριανοί με ενδιαφέρον, βλέποντας τα παιδιά τους να προκόβουν. Στο τέλος χειροκροτούσαν τα παιδιά και το δάσκαλο πολύ ευχαριστημένοι.

Τα παιγνίδια μας στα διαλείμματα των μαθημάτων δεν ήταν εύκολα, γιατί ήμασταν πολλά παιδιά, περίπου 150, σε μικρό χώρο. Γι’ αυτό αξέχαστα μου είναι τα Κυριακάτικα παιγνίδια στην αυλή του σπιτιού μου, όπου έρχονταν τα παιδιά του δασκάλου, το πρωτοξαδελφάκι τους, ο Γιωργάκης Παπάς, και τα γειτονόπουλα του Γ. Καραλή και του Γαλαζούλα. Στο κρυφτό νυχτώναμε, κρυβόμενοι στα πιο βαθιά αυλάκια, στα καλλιεργημένα χωράφια κι ακόμα στα πιο ψηλά δέντρα. Άλλοι έπαιζαν κουτσό στο πέτρινο αλώνι μας.

Εμείς, τα κορίτσια, παίζαμε τις κουμπάρες, προσπαθώντας να κάνουμε το πιο καλό σπίτι. Αλλά μεγαλύτερη σημασία δίναμε στις κουβέντες που θα κάναμε στις επισκέψεις μας, γύρω από πράγματα φανταστικά, μιμούμενες τις κουβέντες των μεγάλων. - “Ο γιός σας τελείωσε φέτος το σχολείο, θα τον στείλετε στο Γυμνάσιο ή θα τον πάρει ο πατέρας του στους μαστόρους;” μου έλεγε η Αριστέα. - “Πόσα αρνιά έχετε; Γέννησαν όλες οι προβατίνες σας;” με ρωτούσε η Ουρανία Γαλαζούλα. Τέτοια κι άλλα παρόμοια κουβεντιάζαμε με σοβαρότητα. Ύστερα κερνούσαμε κάποια σταφύλια, κορόμηλα ή ρόδια στην πλάκα του σχολείου, που για την περίσταση γινόταν δίσκος κεράσματος. Ακολουθούσε λίγο “τσιπουρο”, δηλαδή νεράκι σκέτο, σε ποτηράκια του σπιτιού. Άλλες φορές ξεκουφαίναμε τον Κάτω Κάμπο, όταν ξελαρυγγιαζόμασταν με το “Δεν περνάς κυρά Μαρία, δεν περνάς....”. Οι μεγάλοι μας χαίρονταν κι ο παππούς μου γελούσε ευχαριστημένος.



Φωτογραφία: Βούλα Παπαϊωάννου

Για το δάσκαλο θα γράψω κάτι που θυμάμαι πολύ καλά. Μια μέρα παππούς και δάσκαλος κατέβαιναν από την πλατεία και, κουβεντιάζοντας, έφτασαν στο σπίτι μας.

- Αγγελικούλα (η μητέρα μου), ήρθα να δοκιμάσω την πίτα σου και το κρασί σας · μιαν άλλη φορά που με προσκάλεσε ο μπάρμπα-Δημήτρης δεν ήρθα, γιατί περίμενα να μου του πει δεύτερη και τρίτη φορά!...

Οι οικογένειές μας δέθηκαν με διπλή κουμπαριά. Η Νίκη, πρώτη κόρη του δάσκαλου, βάφτισε την αδελφή μου κι αργότερα ο πατέρας μου βάφτισε το μικρότερο γυιό του δάσκαλου, τον Αχιλλέα, που τον καμάρωνε για την εξυπνάδα του και τον έφερνε πάντα για παράδειγμα. Η Ευγενία Παπαγεωργίου και η Αγγελικούλα Νάση δεν ήταν μόνο κουμπάρες αλλά και πρώτες φίλες.

Ο σοφός αυτός δάσκαλος σπούδασε όλα τα' αγόρια του, που ήταν άριστοι μαθητές. Εκείνη την εποχή δεν σπούδαζαν όλα τα κορίτσια των χωριών κι έτσι οι πανέξυπνες κόρες του δεν σπούδασαν μεν, αλλά όσες γνώσεις είχε ο ίδιος τις μεταλαμπάδευσε και σ' εκείνες.

Ο Νίκος Παπαγεωργίου δεν ήταν μόνον ο καλός δάσκαλος ήταν κι ο καλλίφωνος ψάλτης στην εκκλησία τις Κυριακές και τις γιορτές.

Συγκεφαλαιώνοντας μπορώ να πω ότι ήταν ακούραστος δάσκαλος ο Νίκος Παπαγεωργίου. Δική του σκέψη ήταν το χτίσιμο του σημερινού σχολείου της Χώσεψης. Φυσικά βοήθησαν σ' αυτό όλοι οι χωριανοί, άνδρες και γυναίκες, που κουβαλούσαν στην πλάτη τους τις καλύτερες πέτρες από τη γκούρα. Ο δάσκαλος έκανε τότε τα μαθήματά του στο γυναικωνίτη της εκκλησίας, αφού το παλιό σχολείο είχε γκρεμιστεί για να πάρουν τις χρήσιμες πέτρες του για το χτίσιμο του καινούργιου.

Την υπέροχη οικογένεια του Νίκου Παπαγεωργίου τη χτύπησε μεγάλο θανατικό. Αυτό δεν το ανέφερα ως τώρα γιατί στάθηκα στα ευχάριστα. Αναφέρω μόνο τη μεγάλη, την πολύχρονη παραδειγματική υπομονή των γυναικών της οικογένειας, δηλαδή της Ευγενίας, της Αθηνάς και της Αριστέας για το χαμό της Νίκης και πέντε ανδρών: του Γιώργου, του Βασίλη, του ίδιου του δάσκαλου, του Αχιλλέα και του Αλέκου.

Ευγνωμονώ θερμά τον πρώτο μου δάσκαλο κι όλη την οικογένειά του που μου άφησαν τόσες ωραίες αναμνήσεις. Αναμνήσεις, που στη σημερινή μοναξιά μου είναι πολύ ευχάριστες.

Ηλίας Γιαννίρης

Η Χώσεψη και οι νέες τεχνολογίες

ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΑΥΤΟ ΕΧΕΙ ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ. Θέλει να δείξει τις νέες γέφυρες, τους νέους δρόμους που χτίζονται με τις νέες τεχνολογίες. Ο νέος αυτός τρόπος επικοινωνίας που άνοιξε το 1990 με το Ιντερνέτ, σήμερα αγγίζει και τις πιο απομακρυσμένες περιοχές του πλανήτη. Αγγίζει άραγε και τη Χώσεψη;

Κάθομαι μπροστά στον ηλεκτρονικό υπολογιστή μου. Πατάω τα πλήκτρα και ενεργοποιώ το τηλέφωνο για τη σύνδεσή μου με το Διεθνές Δίκτυο δηλαδή το International Network-Ιντερνέτ. Στα ελληνικά θα το λέγαμε... Διδί ή Διεδίκ συντομογραφικά.

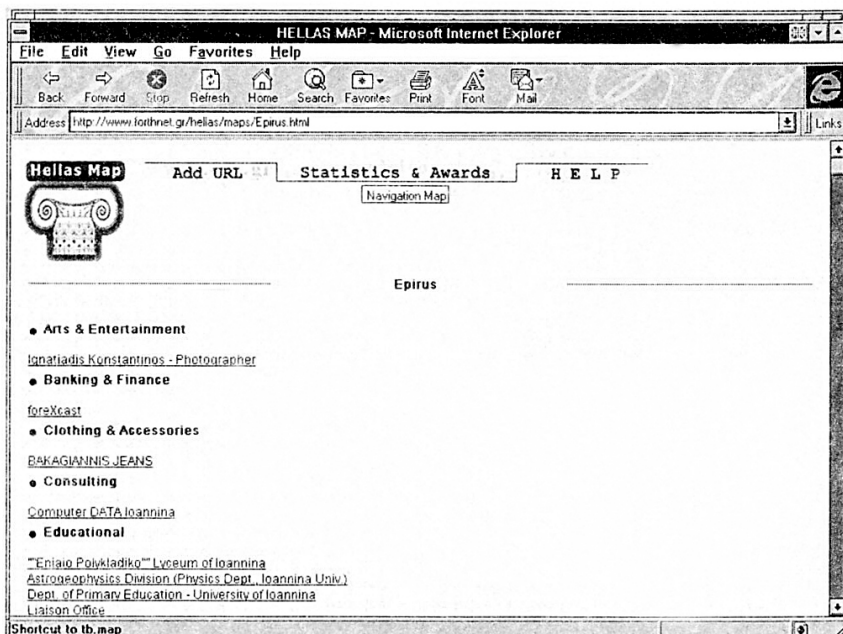
Τι να έχει άραγε το Ιντερνέτ για τη Χώσεψη και τα Τζουμέρκα; Γράφω τις λέξεις “Χώσεψη, Τζουμέρκα” και δίνω την εντολή στον υπολογιστή να ψάξει σε όλο τον κόσμο.

Οι ηλεκτρονικές μηχανές του δικτύου, ελληνικές και ξένες, παίρνουν το μήνυμα αμέσως. Μερικά ονόματα τέτοιων μηχανών: Γιαχού, Εξάιτ, Λύκος, Φάντης, Γκρηκ Ίντεξερ. Η απάντηση έρχεται αστραπιαία, αλλά αρνητική: “Σόρυ, δεν βρήκαμε τίποτε το σχετικό”.

Ακάθεκτος προχωρώ. Μπαίνω στη βάση δεδομένων που έχει όλη τη νομοθεσία και τη νομολογία της Ελλάδας, τα προεδρικά διατάγματα, τις υπουργικές αποφάσεις, μέχρι και σημαντικές δικαστικές αποφάσεις. Δεν μπορεί, κάποια απόφαση ή νόμος θα αναφέρεται στη Χώσεψη και στα Τζουμέρκα, σκέφτομαι. Ζητώ τις λέξεις “Αθαμανικά, Τζουμέρκα, Κυψέλη, Χώσεψη”. Η απάντηση του Δικτύου είναι κατηγορηματική: “Ο αριθμός των πληροφοριών είναι μηδενικός”.

Δεν χάνω το κουράγιο μου. Πληκτρολογώ “Πίνδος”. Επιτέλους! Το δίκτυο βρίσκει όχι ένα ούτε δύο, αλλά εννιά νομοθετήματα. Τα καλώ στην οθόνη μου και απογοητεύομαι. Είναι για κάτι χρέη συνεταιρισμών, για κάτι ποσοτώσεις για το γάλα, για κάποιες ρυθμίσεις βοσκής, για τον Οργανισμό Λιμένα Θεσσαλονίκης... τίποτε που να σχετίζεται απ’ ευθείας με την Κυψέλη-Χώσεψη.

Το καλό το παλικάρι ξέρει κι άλλο μονοπάτι. Μπαίνω στο χάρτη της Ελλάδας (Hellas Map) και καλώ την Ήπειρο. Ιδού τα αποτελέσματα που εμφανίζονται στην οθόνη μου.

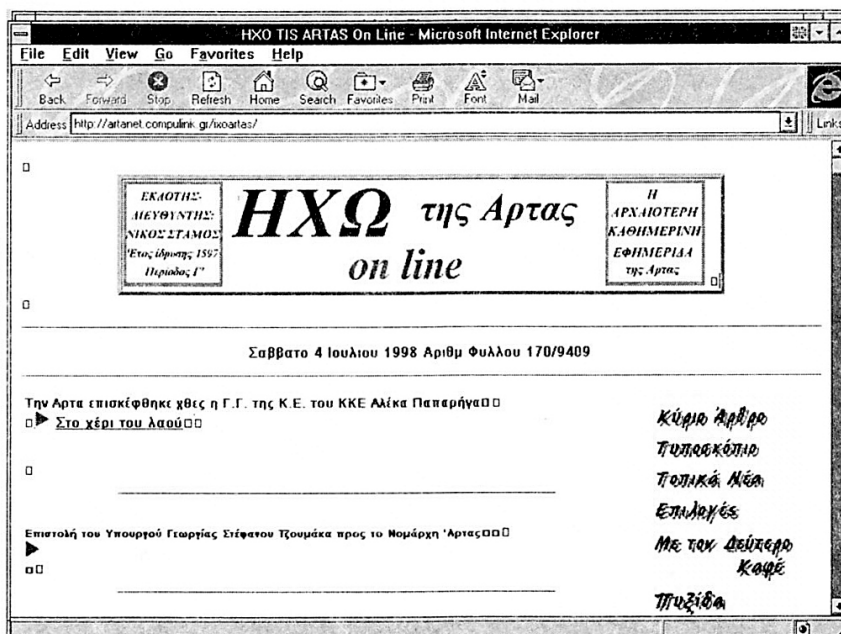


Μάλιστα! Μεταξύ άλλων βλέπω παρόν το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, την οινοποιία Ζίτσας, μερικές κομπιουτερο-εταιρείες, ένα ξενοδοχείο, τη Δημοτική Ραδιοφωνία Ιωαννίνων και τρεις τοπικές εφημερίδες της Ηπείρου. Μεταξύ τους η Daily News from Arta. “Εδώ είμαστε”, σκέφτηκα και κάλεσα στον οθόνη μου την εφημερίδα. Να τι πρόβαλε

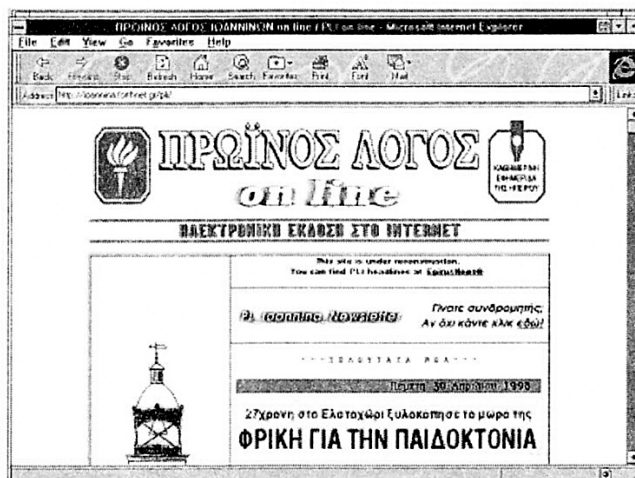
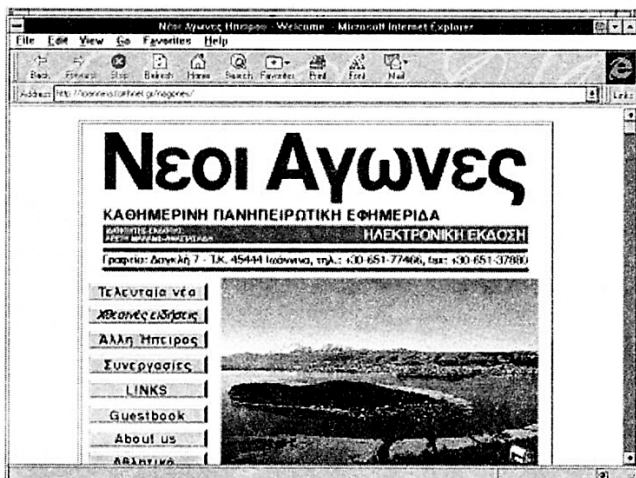
μπρος στα μάτια μου.

Μπράβο στην Αναγέννηση Άρτας για τις επιτυχίες της στο χαντ μπωλ. Βέβαια, αν ήθελα να επικοινωνήσω με την εφημερίδα, θα μπορούσα να δακτυλογραφήσω στον υπολογιστή μου και να τους στείλω ένα γράμμα αστραπιαία, στην ηλεκτρονική τους διεύθυνση: ixoartas@compulink.gr. Ίσως κάποια μέρα να το κάνω για να τους δώσω συγχαρητήρια.

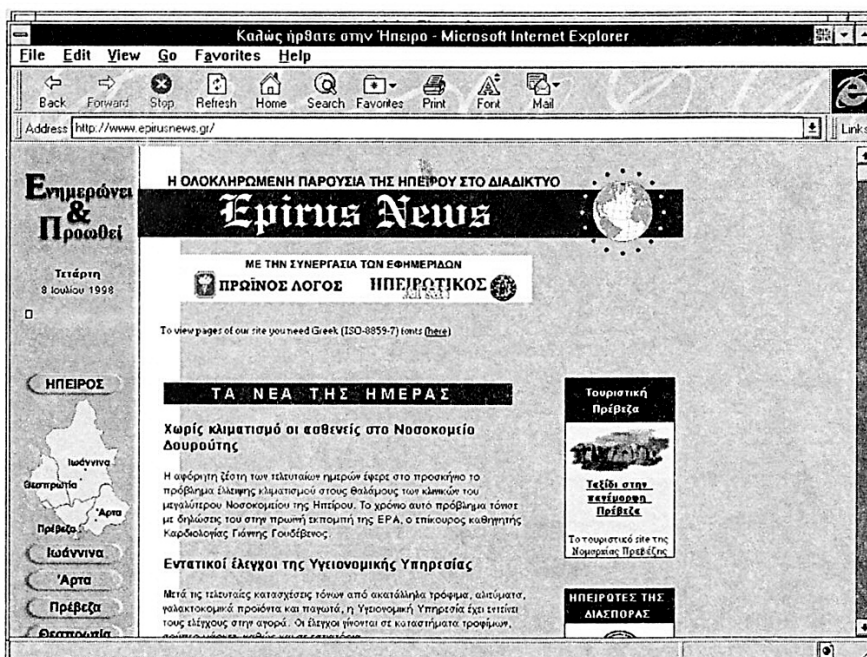
Η περιέργεια κορυφώνεται. Τι να γράφουν οι άλλες δύο εφημερίδες της Ηπείρου, οι “Νέοι Αγώνες” και ο “Πρωινός Λόγος των Ιωαννίνων”;



Ιδού οι πρώτες σελίδες των “Νέων Αγώνων” και του "Πρωινού Λόγου των Ιωαννίνων".



Τα “Νέα της Ηπείρου” τι να γράφουν άραγε; Καλώ την πρώτη σελίδα με ένα “κλικ”. Ιδού τι εμφανίστηκε στην οθόνη μου:



Μερικές σκέψεις για το μέλλον. Αυτά είναι τα ευρήματά μου στο δίκτυο για την περιοχή. Είμαι βέβαιος ότι αν έψαχνα περισσότερο, όλο και κάτι άλλο σχετικό θα εύρισκα. Και όλα αυτά από το σπίτι μου, από τον υπολογιστή μου, με το λειτουργικό κόστος μιας τηλεφωνικής μονάδας. Ναι, τόσο κόστισε αυτό το ταξίδι μου στην Ήπειρο μέσω του δικτύου.

Είναι φανερό ότι σιγά σιγά το διεθνές δίκτυο απλώνεται και όχι μόνο αγγίζει αλλά σύντομα θα συμπεριλάβει και τη Χώσεψη-Κυψέλη. Μήπως θα μπορούσε να επιταχυνθεί αυτή η διαδικασία, και η Χώσεψη να μπει στις σελίδες του δικτύου, όπως έχει μπει και η “Ηχώ της Άρτας”; Δεν είναι σημαντικό να υπάρχει η περιοχή των Τζουμέρκων στο Δίκτυο, που σήμερα αριθμεί περί τα 50 εκατομμύρια χρήστες σε όλο τον κόσμο; Το κόστος είναι μηδαμινό. Και σίγουρα η τεχνογνωσία που ήδη διαθέτει η Άρτα μπορεί να σας είναι πολύτιμη.

Κατ’ αρχήν το ίδιο το περιοδικό “Χάος και Όψη” μπορεί να ανοίξει “σελίδα”. Φυσικά η σελίδα αυτή θα είναι και του Συλλόγου της Αθήνας και, γιατί όχι, και του Συλλόγου της Άρτας. Αντιλαμβάνεται κανένας το πλεονέκτημα που ανοίγεται στην ενδοεπικοινωνία της Ελλάδας. Επίσης, κάποιος Χωσεψίτης της Γερμανίας ή της Αμερικής θα μπορεί να επικοινωνεί αμέσως και εύκολα με τους συλλόγους και το περιοδικό.

Το Λαογραφικό Μουσείο Καραλή της Χώσεψης θα μπορούσε να εξετάσει μήπως υπάρχει δυνατότητα αυτόνομης παρουσίας του μέσω κάποιου δικτύου λαογραφικών συλλογών ή με άλλο τρόπο.

Η ευρύτερη περιοχή των Τζουμέρκων επίσης θα μπορούσε να έχει τη δική της παρουσία στο Ιντερνέτ, με χίλιες δυο πληροφορίες, από τουριστικές μέχρι και τοπικά προϊόντα καθώς και ειδήσεις. Αυτό πλέον είναι θέμα συνεργασίας μεταξύ των κοινοτήτων των Τζουμέρκων και μεταξύ των Συλλόγων.

Επίλογος: Πολλές φιλοσοφικές σκέψεις και συζητήσεις έχουν πυροδοτηθεί σε όλον τον κόσμο για το ρόλο και τη σημασία του Δικτύου. Το βέβαιο είναι ότι αυτό επεκτείνεται, και όσο επεκτείνεται τόσο και πιο χρήσιμο γίνεται, όχι μόνο για τη μετάδοση πληροφοριών αλλά και για εμπορικές πράξεις και άλλες νέες μορφές εργασίας.

Σίγουρα πολλά μπορούν να γίνουν, και ευχής έργο θα ήταν να γίνονταν και για την περιοχή των Τζουμέρκων. Ένα από αυτά είναι η διασύνδεση της περιοχής μέσω του Ιντερνέτ.

Βέβαιο όμως είναι ότι δεν πρέπει να υπερβάλει κανείς. Ωραίο είναι το Δίκτυο και χρήσιμο, όπως ωραία είναι και η παρέα, όπως ωραία είναι και μια βόλτα στη φύση. Ο γνώμονας είναι πάντα το “παν μέτρον άριστον” και το “μηδέν άγαν”. Για να το πούμε και με νεότερη φρασεολογία, το Δίκτυο “δεν είναι για χόρταση”. Είναι μάλλον σαν... τα φασόλια. Αν φας πολλά, πειράζουν!

Γιώργος Αντάρης

Η Περιστέρω

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ ΚΙ ΕΝΩ ΕΙΧΑΜΕ ηρεμήσει κάπως από τον εμφύλιο, η φτώχεια στα χωριά μας παρέμενε κυρίαρχη.

Το να πάει ένα παιδί στο Γυμνάσιο ήταν το μεγάλο κι ελπιδοφόρο άλμα να ξεφύγει από την καταδίκη της ζωής στο χωριό. Αυτό όμως δεν ήταν καθόλου εύκολη υπόθεση. Πολλά παιδιά τότε, ενώ ήταν πραγματικά ταλέντα, εξαιτίας των ιδιαίτερων, οικονομικών κυρίως, συνθηκών, έμειναν στην αφάνεια.

Τα πλησιέστερα Γυμνάσια ήταν των Αγνάντων και της Άρτας. Αρχές της δεκαετίας του '50 έγινε από το χωριό μας η πρώτη μαζική “επίθεση στα γράμματα”, κάτω από απίστευτα δυσχερείς συνθήκες.

Οι ιστορίες που θυμούνται οι συνομήλικοί μου, απ’ τη μάχη εκείνη για την κατάκτηση της ελευθερώτριας μόρφωσης, θα γέμιζαν τόμους. Μια απ’ αυτές έμεινε στο νου μου χαραγμένη με τον τίτλο της πρωταγωνίστριας, που ήταν: Η Περιστέρω.

Η ιστορία είναι αληθινή πέρα ως πέρα. Λείπουν μόνον οι λεπτομέρειες που αναπόφευκτα απάλειψε ο χρόνος.

Η Περιστέρω δεν είναι μια όμορφη κόρη όπως η Γκόλφω με το γνωστό τραγούδι ή όπως η Αστέρω της ομώνυμης κινηματογραφικής ταινίας. Είναι μια πανέμορφη κατσίκα και χρωστάει το όνομά της σε μένα και στα χρώματα του αγριοπερίστερου, που τη στόλιζαν από τότε που γεννήθηκε. Είναι η πιο δυνατή και πιο όμορφη γίδα ενός μικρού κοπαδιού, που της έμελλε να παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο στη Μεγάλη Πορεία της καθόδου του νονού της απ’ το πεντακάθαρο χωριό μας στο χωνευτήρι της πόλης.

Ήταν Σεπτέμβρης του 1952. Έκανε ένα γαϊδουροκαλόκαιρο που έμοιαζε Αύγουστος. Δεν είχε πέσει σταγόνα βροχής εδώ και μήνες και ο τόπος μύριζε ηλιοψημένο άχυρο.

Μόλις είχα δώσει εισαγωγικές εξετάσεις στο Γυμνάσιο “κατά Σεπτέμβριο”, και με αγωνία περίμενα τα αποτελέσματα.

Το λακωνικό τηλεγράφημα έγραφε: “Υιός σας επέτυχε. Προθεσμία εγγραφών λήγει 25 Σεπτεμβρίου. Έναρξη μαθημάτων 1 Οκτωβρίου”.

Ο πατέρας μου το διάβασε μεγαλόφωνα και, αφού σκέφτηκε λίγο, σήκωσε το κεφάλι, με κοίταξε με σημασία και είπε:

- Δεν έχουμε χρόνο. Πήγαινε στο μπαρμπα-Γιώργο και πες του, αν έχει, να σου δώσει τρακόσιες δραχμές και του Σταυρού, που θα πουλήσουμε, του τα δίνουμε (του Σταυρού “με το παλιό”, δηλαδή περί το τέλος Σεπτέμβρη, γινόταν στην Άρτα η ετήσια εμποροζωοπανήγυρη, το γνωστό “μουχούσι”. Καθένας κατέβαζε στο παζάρι την προαμία του, ό,τι είχε για πούλημα, και με τις εισπράξεις αγόραζε τα απαραίτητα ρούχα, παπούτσια και τρόφιμα για το χειμώνα).

Το σπίτι του μπαρμπα-Γιώργου στο Σεργίδι απέχει από του “Κόκκινου”, όπου ήταν η μόνιμη κατοικία μας, περίπου είκοσι λεπτά με τα πόδια. Ήταν σχεδόν μεσημέρι. Βρήκα τον μπαρμπα-Γιώργο δίπλα απ’ το παλιό σπίτι κάτω από τη γρεντζελιά. Καθόταν πάνω στο “αναπαυόμενο” σαμάρι - ο γάιδαρος βοσκούσε πιο κει στο “λάκο” - και απολάμβανε τη δροσιά του ίσκιου, στρίβοντας τα κολοκοτρωνέικα μουστάκια του.

- Γεια σου μπαρμπα-Γιώργο.

- Καλώς το παιδί. Τι τρέχεις βρε κουτορνίθι; Σε κυνηγάει κανείς;

- Μου είπε ο πατέρας να μου δώσεις τρακόσιες δραχμές, να γραφτώ στο Γυμνάσιο, και θα σου τα επιστρέψει μόλις πουλήσουμε.

- Ωραία αστεία λέει ο πατέρας σου. Αν είχα, πες του, τρακόσιες δραχμές, τώρα κιόλας θα παντρευόμουν για τρίτη φορά.

Τον ήξερα καλά. Το αστείο του έκρυβε ένα δραματικό αυτοσαρκασμό με τον οποίο ξεπερνούσε τη λύπη του, που δεν μπορούσε να με εξυπηρετήσει. Ο δύσμοιρος είχε παντρευτεί δυο φορές και είχε χάσει πρόωρα με τραγικό τρόπο και τις δύο γυναίκες του. Εκείνο που δεν έχασε μέχρι τέλους, ήταν το χαρακτηριστικό του χιούμορ.

Έβαλε το χέρι στην τσέπη του παντελονιού του κι έβγαλε ένα, διπλωμένο στα τέσσερα, χάρτινο εικοσάρικο. Το ξεδίπλωσε με προσοχή και, απλώνοντας το χέρι, μου το έδωσε λέγοντας:

- Πολύ λυπάμαι. Αυτό έχω όλο κι όλο. Παρ’ το μπορεί να σου χρειαστεί.

Το άρπαξα, χωρίς να σκεφτώ τι θα μπορούσα να κάμω μ’ αυτό και, τα μπρος πίσω, τρέχοντας, έφθασα στο σπίτι λαχανιασμένος.

- Πατέρα δεν έχει. Μου έδωσε είκοσι δραχμές. Αυτά είχε.

Ξανά σκέψη, κι αμέσως μου λέει.

- Κράτα το εικοσάρικο, θα σου χρειαστεί. Θα το λύσουμε αλλιώς το πρόβλημα. Πέφτοντας ο ήλιος θα πάρεις την Περιστέρω, η μόνη που κόβει λεφτά, και θα πας στην Άρτα. Μόλις ισκιώσει, θα πιάσεις την ποταμιά και σιγά σιγά θα φτάσεις το βράδυ στην Καλεντίνη. Θα κοιμηθείς στου Σβηνέλη. Έτσι θα κόψεις το δρόμο στα δύο. Χαράματα θα ξεκινήσεις. Θα πας στην Άρτα και θα βρεις τον κουμπάρο το Μήτσο. Θα του δώσεις τη γίδα και θα του ζητήσεις τρακόσιες δραχμές. Η εγγραφή κάνει διακόσιες εβδομήντα.

Ετοιμάστηκα, έδεσα την Περιστέρω μ' ένα κοντοτρίχι και με το που έπεσε ο ήλιος ξεκίνησα. Πορεία ολοπόταμα το Σαραντάπορο. Η Καλεντίνη από το σπίτι μας στον “Κόκκινου” απέχει δυόμιση με τρεις ώρες περπάτημα, άντε τρισήμιση ώρες με τη γίδα.

Ο ήλιος χαμήλωσε, τα πυκνά πλατάνια κι από τις δύο όχθες έριχναν τη δροσερή σκιά τους στο φιδωτό γιαλό του Σαραντάπορου κι άφηναν πλούσια τη μυρωδιά της ανάσας τους.

Το δρόμο τον ήξερα καλά. Ήταν η τρίτη ή τέταρτη φορά που “πήγα και ήρθα” στην Άρτα με τα πόδια αλλά μόνος μου για πρώτη φορά.



Κανόνισα το χρόνο έτσι, ώστε ούτε να φουσκώσει το ζώο και να μου πέσει, ούτε να με πάρει η νύχτα: σιγά σιγά και με συχνές αλλά σύντομες στάσεις, μπροστά εγώ και πίσω η Περιστέρω, που ακολουθούσε πρόθυμη.

Ώρα που σμίγει η μέρα με τη νύχτα εγκατέλειπα το γιαλό με τα πλατάνια κι έμπαινα στην Καλεντίνη. Ένα χωριουδάκι καταπράσινο απ' τα ποτιστικά καλαμπόκια, πνιγμένο από πλατάνια, μηλιές και καρυδιές, στο τρίγωνο που σμίγουν ο Σαραντάπορος με το Μελατιώτικο ποτάμι. Το διέσχιζε ο παληός σκυρόστρωτος δρόμος Άρτα-Πουρνάρι-Πλατανόρεμα-Καλεντίνη-Πιστιανά-Μπούγα. Δυο γεφύρια στην είσοδο και έξοδο του χωριού γεφύρωναν τα δυο ποτάμια και δυο γραφικά καφενεδάκια στη μέση πάνω στο δρό-

μο, όπου σταματούσαν να δροσιστούν εποχούμενοι και πεζοπόροι. Το χωριό αυτό κατακλύσθηκε ολοσούσωμο από την τεχνητή λίμνη (πριν μερικά χρόνια σε κάποια ξηρασία αναδύθηκαν, σαν διαμαρτυρόμενα φαντάσματα, τα κουφάρια των σπιτιών και ξαναακρούφτηκαν).

Σκούρο σούρουπο έμπαινα στην αυλή του μπαρμπα-Γιάννη Σβηνέλη. Μια γραφική αυλίτσα που ξεχώριζε από το δρόμο με τέσσερα πέτρινα κολωνάκια. Έδεσα τη γίδα στην κληματαριά και μπήκα στο καφενεδάκι.

- Κλησπέρα μπαρμπα-Γιάννη.

Πλησιάζει στα δυο βήματα και σκύβει λίγο, στο ύψος μου.

- Ε! καλώς τον. Κόντεψα να μη σε γνωρίσω. Δε βλέπω καλά μόλις νυχτώσει.

- Και ποιος βλέπει μπαρμπα-Γιάννη μόλις νυχτώσει;

- Πώς δε βλέπει; Βλέπει η κουκουβάγια. Τώρα που θα πας στο Γυμνάσιο θα την έχεις “σταυρό στη σκούφια σου”.

Ήξερα ότι η κουκουβάγια βλέπει τη νύχτα, όχι όμως πως θα την κουβουλούσα έξι χρόνια κολλημένη στο γυμνασιακό μου πηλίκιο.

- Καλά το είπες. Πέτυχα στο Γυμνάσιο και πάω να γραφτώ.

- Δε σ' το 'λεγα εγώ όταν πέρασες την άλλη φορά ότι θα πετύχεις; Και τη γίδα πού την πας; Στο Γυμνάσιο κι αυτή;

Γελούσε με τόση καλοσύνη, που το γέλιο του κυριαρχούσε απόλυτα πάνω στην αισθητική των χαλασμένων δοντιών του. Ηλικιωμένος, σκυφτός κι ευκίνητος, είπε ακόμα ένα “κάτσε” και κάνοντας μεταβολή χάθηκε από την πίσω πόρτα.

Στο χωματόστρωτο καφενεδάκι υπήρχαν τρία-τέσσερα τραπεζάκια όλα κι όλα, και δύο λάμπες πετρελαίου κρεμασμένες στον τοίχο η μια απέναντι στην άλλη σκορπούσαν λιγοστό φως και πολλή μελαγχολία. Στο βάθος ο πάγκος με τα μπουκάλια, χωμένα σ' ένα υπερυψωμένο σανίδι με στρογγυλές τρύπες, ίδιας διαμέτρου, για να μην πέφτουν. Πίσω από τον πάγκο ο νεροχύτης με την κρεμαστή βρύση - ένας κουβάς με κάνουλα - και η εστία για το ψήσιμο του καφέ. Στο πλάι μια ξύλινη σκάλα με κουπαστή οδηγούσε στον πάνω όροφο, στην κατοικία. Δύο σκυμένες φιγούρες έπαιζαν κολτσίνα κάτω από τη λάμπα κι ένας τρίτος χάζευε.

Να κι ο μπαρμπα-Γιάννης κατέβηκε τη σκάλα. Θ' ανέβηκε την εξωτερική, σκέφτηκα. Πλησιάζει και κάθετα δίπλα μου.

- Μολόγα. Τι κάνει ο πατέρας σου; Είμαστε φίλοι απ' τα παλιά.

- Καλά είναι. Σου στέλνει χαιρετίσματα. Μου είπε να κοιμηθώ εδώ και να με ξυπνήσεις το πρωί. Έχει τίποτα για φαΐ μπαρμπα-Γιάννη;

- Μπα; Σου είπε και να φας; Χα-χα-χα. Κάτι θα βρεθεί. Στην ανάγκη θα αρμέξουμε τη γίδα.

- Δεν έχει γάλα. Μας απόρριξε το χειμώνα κι έμεινε στέρφα.

- Πάω να σου φέρω κάτι να φας.

Σε λίγο ξανάρχεται με μια ντοματοσαλάτα σε βαθύ πιάτο με μπόλικο λάδι και κρεμμύδι κι ένα κομμάτι μαύρο ψωμί.

- Και κάτι για τη γίδα μπαρμπα-Γιάννη.

- Μη σε νοιάζει. Αυτή θα φάει καλύτερα από σένα. Φάε κι ανέβα τη σκάλα, στο δωμάτιο δεξιά σου έστρωσα να κοιμηθείς.

- Να σε πληρώσω μπαρμπα-Γιάννη, γιατί θα φύγω πολύ πρωί.

Είχα χρήματα. Μια μερίδα φαγητό κόστιζε γύρω στις δύομιση δραχμές.

- Να πας στο καλό. Θα με πληρώσεις όταν γίνεις μεγάλος και τρανός, αν ζω. Αν δε ζω, μου ανάβεις ένα κερί. Δε θα είμαι μακριά απ' το δρόμο σου. Εδώ από πάνω στο 'σιαδάκι θα είμαι.

Πέρασαν χρόνια και δεν πρόλαβα να ξεπληρώσω το χρέος μου. Που να φανταζόταν κι αυτός κι εγώ ότι “χάριν της ανάπτυξης” θα αναπαυόταν αιωνίως στο βυθό της τεχνητής λίμνης, χωρίς κερί και λιβάνι.

Κοιμήθηκα “σαν την πέτρα στο νερό”. Κάποια στιγμή με ξύπνησε ένα γαλανό φως, που έμπαινε από το μισάνοιχτο παραθυρόφυλλο. Έφεξε, σκέφτηκα. Πετάχτηκα σαν ελατήριο. Τα μάτια μου ήταν ξερά και δεν άνοιγαν, κατέβηκα γρήγορα τη σκάλα, έριξα νερό στο πρόσωπο απ' το τενεκεδένιο βρυσάκι του πάγκου, σκουπίστηκα με την άκρη απ' το μανίκι μου και βγήκα στην αυλή. Η Περιστέρω κοιμόταν και δίπλα της μια χεριά μισοφαγωμένο τριφύλλι.

Το φεγγάρι μισοφαγωμένο ήταν ψηλά κι έφεγγε σα να χάραξε.

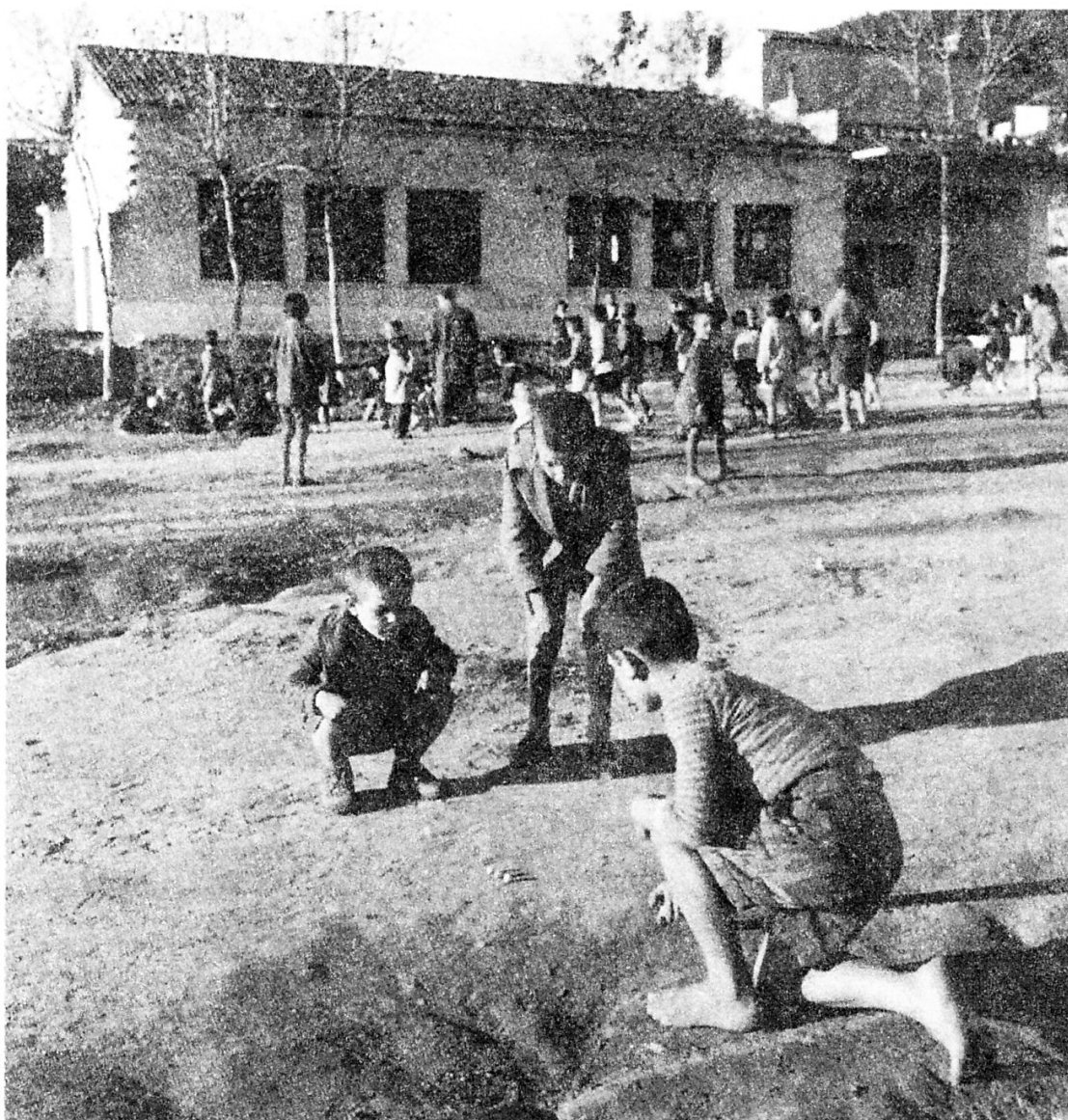
Έλυσσα το σχοινί, πήρα παραμάσχαλα τα υπολείμματα του τριφυλλιού και τράβηξα προς νότο. Ο δρόμος, για συντομία, δεν ακολουθεί τις στροφές του αμαξητού. Πρέπει να ανεβώ κατακόρυφα στη ράχη του Αη-Νικόλα διασχίζοντας κατευθείαν τον ορεινό όγκο Καλεντίνη-Πλατανόρεμα.

Πέρασα το δεύτερο γεφύρι του Μελατιώτικου ποταμιού και μπροστά στο σπίτι του Τσιμπλή, με τις μηλιές, ανηφόρισα προς τον Αη-Νικόλα. Μιάμιση με δύο ώρες ως την κορυφή κι άλλη μιάμιση ώρα η κατηφόρα για το Πλατανόρεμα. Τρισήμιση ώρες πορεία μέσα από δάσος και ερημιά. Η μόνη ζωή στο μέσο της ανηφόρας το Χάνι του Μπόβολου, που το κατοικούσαν. Εκεί υπήρχαν και δυο βρύσες. Η μια στο Χάνι στην πέτρινη αυλή, και μια άλλη πιο πάνω, παράμερα του δρόμου. Στο Χάνι ήταν και κάτι σκυλιά, όχι τρομερά. Ζαγάρια ήταν.

Ανηφόριζα σιγά σιγά κι άκουγα μόνο την ανάσα μου. Ούτε πουλί δεν πετούσε. Πλησιάζω στο χάνι. Θα είχα περπατήσει πάνω από μια ώρα και πουθενά να φέξει. Κοιτάω κατά την Ανατολή και τι να δω. Τα Ζυγά είχαν σκάσει πάνω απ' τη Χελώνα (το βουνό) και η Πούλια ούτε δυο τριχιές δεν είχε ανέβει πάνω απ' τον ορίζοντα. Το μισοφαγωμένο φεγγάρι επέμενε να ρίχνει το γαλακτερό του φως. Πω, πω! είναι σχεδόν μεσάνυχτα.

Είναι πολλή νύχτα ακόμα. Έφυγα χωρίς να έχω κοιμηθεί ούτε δυο ώρες. Με ξεγέλασε το ποντικοφαγωμένο φεγγάρι, μόλις βγήκε, και νόμισα πως έφεξε. Τι να κάνω τώρα;

Μ' έπιασε ένας φόβος. Νύχτα, στην ερημιά του δάσους, υπάρχουν αγρίμια, ακόμα και λύκοι. Πρέπει να περιμένω να ξημερώσει. Κάνω κουράγιο να πλησιάσω στο χάνι να



Φωτογραφία: Δημήτρης Χαρισιάδης, 1957

’χω τα ζαγάρια φρουρούς. Η συντροφιά της Περιστέρως δε φθάνει. Αλλά, πού ζαγάρια! Κοιμούνταν κι εκείνα όπως όλη η φύση.

Λίγο μετά το χάνι, παραμέρισα κάπως απ’ το δρόμο, ρίζωσα σε μια τούφα από θάμνους, τύλιξα γύρω στο χέρι μου την τριχιά, που είχα δεμένη τη γίδα και κουλουριάστηκα καταγής. Με πήρε βαθύς ύπνος μ’ όλο που αισθανόμουν κρύο.

Κάποια στιγμή, ίσως από κάποιο θόρυβο, η Περιστέρω πρόγρησε. Όπως εκτινάχτηκε και πήδησε, με τράβηξε βίαια μέσα στον ύπνο και πήρα τη λαχτάρα της ζωής μου. Όσοπου να συνειδητοποιήσω πού βρίσκομαι, η καρδιά μου χτυπούσε σαν του λαγού. Είδα κι έπαθα να συνέλθω.

Είχε χαράξει για τα καλά. Το ένοχο φεγγάρι τσακισμένο προς τη δύση είχε ξεθωριάσει και τα λιγοστά αστέρια τρεμόσβηναν.

Σίγουρος ότι έφεξε επιτέλους και πιο ξεκούραστος, τράβηξα για την επάνω βρύση, που δεν απείχε πολύ. Πότισα την Περιστέρω, ήπια κι εγώ, έριξα μπόλικο νερό στα μούτρα μου να καλοξυπνήσω και φρέσκος ανηφόρισα κατά την κορυφή.

Όταν ο ήλιος με χτύπησε είχα περάσει το διάσελο του Αη-Νικόλα και πήρα τον κατήφορο για το Πλατανόρεμα. Η Περιστέρω έδειξε τα πρώτα σημάδια ανυπακοής, προσπαθώντας ν' αρπάξει να φάει από δω κι από κει. Έτσι θυμήθηκα πως το υπόλοιπο τριφύλλι που κουβαλούσα απ' την Καλεντίνη το είχα κάνει μαξιλάρι κι έμεινε στον τόπο της λαχτάρας.

Ο ήλιος ανέβαινε κι εμείς κατεβαίναμε. Κατηφόρα δίχως στάση και προτού πιάσει η ζέστη φθάσαμε στο Πλατανόρεμα, κι αυτό βυθισμένο, σήμερα, στη λίμνη. Δυο-τρια σπίτια σκόρπια και το ερειπωμένο “καρακόλι” (αστυνομικός σταθμός ή φυλάκιο της Παλαιάς Ελλάδας). Από δω η Άρτα απέχει οχτώ χιλιόμετρα, δηλ. δυο ώρες με τα πόδια. Άντε δυόμιση με τη γίδα, σκέφτηκα. Ας κάνουμε μια στάση.

Το καφεενεδάκι δίπλα στο γεφύρι, μικρό σαν κιόσκι με ευρύχωρη χαλικόστρωση αυλή, με δυο τρια τραπεζάκια έξω. Ένας αξύριστος γεράκος σερβίριζε τον καφέ σ' έναν, το μοναδικό, πελάτη του. Ένας θεόχονδρος άντρας προσπαθούσε να βολευθεί στην, ανεπαρκή γι' αυτόν, ψάθινη καρέκλα. Είχε απλώσει ανοιχτά τα πόδια του μπροστά, έτσι ώστε να βολεύεται η υπερφυσική κοιλιά του και το ψαθάκι του ριγμένο προς τα πίσω στο κεφάλι του, για να δροσίζεται η ιδρωμένη του φαλάκρα. Ήταν φανερό ότι ερχόταν από δρόμο και μόλις είχε κάτσει.

Κάθισα σ' ένα τραπεζάκι με τη γίδα δίπλα μου και παράγγειλα ένα λουκούμι με νερό. Ο καλός γεράκος το έφερε αμέσως και αμίλητος ξαναμπήκε στο κιόσκι του. Ο κοιλαράς κοίταζε παράξενα μια εμένα και μια τη γίδα. Ανταπόδωσα το βλέμμα κι εκείνος μουρμούρισε.

- Να 'χα τον πατσά της. Έχει πατσά από πουρνάρι αυτή.

- Για πούλημα την έχω, μπάρμπα, τη θέλεις; Κάνει και για γάλα.

- Τι να το κάνω το γάλα, τον πατσά της ήθελα εγώ, ξαναείπε.

Εκεί τελείωσε η κουβέντα. Σηκώθηκα να φύγω.

- Τι χρωστάω μπάρμπα, φώναξα. Ο γέρος δεν άκουσε.

- Φύγε μη σε πιάσει η ζέστη, το κερνάω εγώ το λουκούμι, είπε ο κοιλαράς.

Ντράπηκα, γιατί τον είχα παρεξηγήσει από τα περί πατσά, που έλεγε, αλλά δεν επέ-

μενα να πληρώσω. Ευχαρίστησα το συμπαθή, πλέον, χονδροί, τράβηξα την παρέα μου και πήρα τη δημοσιά για την Άρτα.

Έχουμε τέσσερα χιλιόμετρα για το Πουρνάρι. Άλλα δύο ως το Θεοτοκίό κι από κει άλλα δύο και φθάνουμε. Τα θραυστά σκύρα του δρόμου στουμπάνε τα πέλματα των ποδιών κι ο ήλιος άρχισε να καίει. Η Περιστέρω, άμαθη στον κάμπο, σέρνεται όλο και πιο απρόθυμη.

Δε θα περπατήσαμε πάνω από δύο χιλιόμετρα καρόδρομο και η Περιστέρω “έμπηξε” τα πόδια. Την τραβάω, τίποτε. Μικρή στάση, ξανατραβάω, ξεκινάει αργά. Άσχημα νέα, σκέφτηκα. Δεν άργησε και... μπουπ έκατσε κάτω. Τώρα τι κάνουν; Την αφήνω λίγο να ξεκουραστεί. Εκείνη τη στιγμή εμφανίζεται πίσω μου ένα φορτηγό. Σηκώνω το χέρι μου και του κάνω σήμα να σταματήσει. Χωρίς να κόψει ταχύτητα, μπουβ, περνάει δίπλα μου ξεσηκώνοντας χαλίκια κι ένα σύννεφο κουρνιαχτό. Η γίδα τρόμαξε, εκτινάχτηκε στα πλάγια και τρικλίζοντας κατουρήθηκε από το φόβο της.

Επιστρατεύω το περίσσευμα του κουράγιου μου και συνεχίζω αργά. Μα σε λίγο, μπουπ, κάτω. Τώρα δε λέει να σηκωθεί.

Η απελπισία με ζώνει. Είναι φανερό ότι το ζώο εξαντλήθηκε. Ο ήλιος έχει ανέβει κι ο κάμπος άρχισε ν’ ανάβει. Μαύρες σκέψεις. Αν δε φθάσω έγκαιρα πρέπει να φάω όλη τη μέρα κι είμαι στη μέση στον κάμπο. Κάπου πρέπει να περάσω το μεσημέρι ώσπου να κρυώσει η μέρα. Κι έπειτα κάπου να διανυχτερεύσω. Αλλά πού; Πώς; Είναι και το ζώο. Το πρόβλημα περιπλέκεται.

Πάνω στην απελπισία μου ξεπροβάλλει στο βάθος πίσω μου ένα κάρο, που πάει στην κατεύθυνσή μου. Το βλέπω σαν ύστατη ελπίδα. Μόλις πλησίασε με τα δυο μου χέρια ψηλά, παραδομένος, τον σταματώ. Του είπα το πρόβλημά μου και τον παρακάλεσα να με πάρει.

Ο καροτσέρης, μεσόκοπος, σταφιδωμένος με ψαλιδισμένο μουστάκι και τραγιάσκα, χωρίς να πει λέξη, τράβηξε, σαν χειρόφρενο, τα ηνία του αλόγου και κατέβηκε. Πήγε να σηκώσει τη γίδα.

- Πιάσε κι εσύ, είπε. Ένα, δύο, ώω-ωπ, επάνω. Ανέβα κι εσύ.

Κάθισα δίπλα του. Να ο από μηχανής θεός, σκέφτηκα.

- Μέχρι τη στροφή του Νεκροταφείου θα σε πάω, είπε τραβώντας ξανά τα χαλινάρια του αλόγου.

- Δεν πειράζει, είπα, χωρίς να έχω καταλάβει για ποιο Νεκροταφείο μιλούσε και πού ήταν.

Προχωρούσαμε αμίλητοι κι ενώ ντρεπόμουν να ρωτήσω, αγωνιούσα τότε θα μου πει «κατέβα, ως εδώ ήταν».

Πηγαίναμε και πηγαίναμε και κρόπα-κρούπα το άλογο, και χρα-χρα-χρα το κάρο, η γίδα άρχισε να μαρκιέται (μηρυκάζει). Καλό σημάδι, σκέφτηκα, ξεκουράστηκε. Περά-

σαμε το Πουρνάρι, το Θεοτοκίό, τη στροφή για το Πέτα. Μόλις συναντήσαμε την άσφαλτο στρίψαμε προς την Άρτα και σε λίγο μ' ένα ώου, του καροτσέρη το άλογο σταμάτησε.

- Από δω θα συνεχίσεις με τα πόδια, είπε και κατέβηκε να βοηθήσει στο κατέβασμα της γίδας.

- Να σε πληρώσω, του είπα.

- Άι στο καλό, είπε χωρίς να κοιτάξει.

Ήταν φανερό ότι το μυαλό του ήταν κάπου προσηλωμένο. Τράβηξε τα χαλινάρια κι έστριψε αριστερά το στενό δρόμο προς το Νεκροταφείο.

Τράβηξα κι εγώ την άκρη της ασφάλτου. Η Άρτα ήταν κοντά. Σε λίγο έμπαινα στην πόλη. Είναι ζήτημα αν συνάντησα ένα ή δύο αυτοκίνητα. Πηγαίνοντας ρώτησα κι έμαθα. Τα κρεοπωλεία ήταν όλα μαζί στο κέντρο της πόλης, πιο κάτω απ' το Μονοπλιό, δεξιά κατεβαίνοντας. Εκεί θα έβρισκα τον κουμπάρο να δώσω τη γίδα.

Ήταν ζυγιασμένο μεσημέρι, όταν επιτέλους, τερμάτιζα. Σε ερώτησή μου, κάποιος μου έδειξε τον κουμπάρο, που ποτέ δεν έμαθα τι κουμπαριά μας συνέδεε. Γύρω στα πενήντα, γεμάτος, κοκκινωπός με μακρυνά χασάπικη μπλούζα, κοντό μουστάκι και στη φαλάκρα κολλημένα μαλιά που χτένιζε στα πλάγια.

Τον πλησίασα και αφού αυτοσυστήθηκα του είπα:

- Μου είπε ο πατέρας μου να σου δώσω τη γίδα και να μου δώσεις τρακόσιες δραχμές. Ήρθα να γραφτώ στο Γυμνάσιο.

Περιεργάστηκε με το μάτι το ζώο και χωρίς να με κοιτάξει αποφάνθηκε:

- Ούτε διακόσιες δεν κάνει. Ψοφίμι είναι. Τι να την κάνω; Δεν τη χρειάζομαι.

Απρόσμενη εξέλιξη, που έπεσε σαν κεραμί-



Θεόφιλος, 1932 (λεπτομέρεια)

δα στο κεφάλι μου. Ένωσα ένα κενό στο στομάχι, θολούρα στο μυαλό και κρουν ιδρώτα να με λούζει.

Είναι αλήθεια ότι το ζώο από την ταλαιπωρία φαινόταν άχρηστο.

Πήρα βαθιά ανάσα και σχεδόν κλαψουρίζοντας άρχισα τα επιχειρήματα και τα παρακάλια.

- Μα είναι παχειά, είναι καλή αλλά περπατάει απ' τα Τζουμέρκα κι έχει να φάει και να πει νερό ένα εικοσιτετράωρο.

Τα κρεοπωλεία ήταν το ένα δίπλα στο άλλο σε δυο αντικριστές σειρές. Πλησιάζει ο διπλανός, που παρακολουθούσε τη σκηνή και λέει:

- Άσε θα την πάρω εγώ, διακόσια πενήντα.

Το ηθικό μου αναπερώθηκε κάνοντας αυτομάτως το λογαριασμό: Διακόσιες πενήντα συν είκοσι μας κάνουν διακόσιες εβδομήντα. Είχα άθικτο και το εικοσάρικο του μπαρμπα-Γιώργου. Επιχειρώ μια προσπάθεια ακόμα προβάλλοντας το σκοπό.

- Τα χρήματα τα θέλω να γραφτώ στο Γυμνάσιο. Η εγγραφή κοστίζει διακόσιες εβδομήντα. Δε γίνεται με διακόσιες πενήντα.

Τότε ο κουμπάρος έκαμε μια στροφή γύρω από τον εαυτό του, έβαλε το χέρι στην τσέπη του παντελονιού του, παραμερίζοντας την αιματοβαμμένη μπλούζα, έβγαλε ένα χοντρό μάτσο χρήματα διπλωμένα στα δύο που ξεχύλιζε απ' το χέρι του και είπε σκεφτικός:

- Πάρε διακόσιες εβδομήντα και άφησέ την. Θα τα βρούμε με τον πατέρα σου.

Άρπαξα τις διακόσιες εβδομήντα, ψέλλισα ένα πνιγμένο «ευχαριστώ», παράτησα την Περιστέρω, που ανυποψίαστη κοίταζε ακίνητη το υγρό τσιμεντοστρωμένο δάπεδο - η ψυχή μου ήξερε με τι πόνο την αποχωριζόμουν - και άρχισα να τρέχω πάλι προς το νότο, προς την πλατεία Κιλκίς. Δίπλα είναι το Γυμνάσιο.

Ήταν μεσημέρι, ας πούμε ώρα μία με ρολόι, όταν διέσχισα το μεγάλο προαύλιο και πέρασα τη μεγάλη τετράφυλλη σιδεροκρυσταλλη πόρτα του Γυμνασίου. Μπαίνοντας δεξιά στο τεράστιο χωλ, πίσω από ένα τραπεζάκι καθόταν ένας με στρογγυλά γυαλάκια και χιτλερική, αλλά γλυκειά, φάτσα.

- Πού πας; με ρώτησε με τυπική και άχρωμη φωνή σα να μιλούσε στον αέρα.

- Θέλω να γραφτώ. Που πρέπει να πάω;

- Πάρε δυόμιση δραχμές χαρτόσημο κι ανέβα στον πρώτο όροφο, στην πόρτα που γράφει Υποδιευθυντής.

Εδωσα το εικοσάρικο, τις διακόσιες εβδομήντα τις κρατούσα σφιχτά στο άλλο χέρι, πήρα τα χαρτόσημα και τα ρέστα κι ανέβηκα δυο δυο τα σκαλοπάτια.

Στο πλατύσκαλο του ορόφου ήταν μισάνοιχτη η μπλε πόρτα που έγγραφε με μεγάλα, κεφαλαία, κίτρινα σα χρυσά γράμματα: ΥΠΟΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ.

Χτύπησα την πόρτα, τακ-τακ με το χέρι, άκουσα ένα αυστηρό “Εμπρός” και μπήκα.

Πίσω από ένα βαρύ γραφείο ένας κύριος κοντόχοντρος με γκρι γυαλιστερό κουστούμι, χονδρά γυαλιά πρεσβυπίας, γκριζα μαλλιά με λοξό κολλητό χτένισμα. Δεν τον είχα δει όταν έδωσα εξετάσεις.

- Πώς λέγεσαι; με ρώτησε.

Είπα δειλά αλλά καθαρά επώνυμο, όνομα, όνομα πατρός. Σαν κάτι να του θύμισα, σήκωσε το κεφάλι, κατέβασε με το χέρι τα γυαλιά στη μύτη και με περιεργάστηκε με γυμνό μάτι.

- Α! εσύ είσαι ο... (πρόφερε το επώνυμό μου).

- Εγώ είμαι, είπα επιπόλαια χωρίς να σκεφτώ αν υπήρχε και άλλος.

Με το βλέμμα του ν' ανεβοκατεβαίνει απ' την κορφή ως τα νύχια, είχα την αίσθηση ότι αναμετράει τη φτώχεια που πρόδιδαν τα ρούχα μου μαζί με τη χλιμάρα της εικοσιτετράωρης ταλαιπωρίας.

- Κατέβα στο Γιώργο, τον κλητήρα, και πάρε δυο χαρτόσημα, είπε ενώ



φωτογραφία: Nelly's, 1930

ξεφύλλιζε κάτι καταστάσεις και άνοιξε ένα τεράστιο και χονδρό ριγέ βιβλίο.

- Έχω πάρει χαρτόσημα, απάντησα.

- Δώστα και τελείωσες, καλή πρόοδο και εις ανώτερα, είπε, και σηκώθηκε όρθιος.

- Να πληρώσω, δεν πλήρωσα, είπα δίνοντας τα χαρτόσημα.

- Δεν πληρώνεις, φύγε, είπε τείνοντάς μου το χέρι του.

- Μα έχω τα λεφτά, αντέτεινα ηλίθια και σα να ήθελα να κρατήσω ανοιχτή την κουβέντα για να εξηγήσω το αναπάντεχο.

- Δεν πληρώνεις, διότι αρίστευσες στις εισαγωγικές εξετάσεις. Οι αριστούχοι απαλλάσσονται. Με τα λεφτά που έχεις να φκιάσεις ένα ωραίο κουστούμι. Στην εθνική γιορτή, στις 28 Οκτωβρίου, θα σε βάλουμε παραστάτη στη Σημαία.

Τι προσβολή, σκέφτηκα, καλά κατάλαβα, ότι κοίταζε τα ρούχα μου.

- Άντε και στο Πανεπιστήμιο, είπε χαμογελώντας λοξά, έτσι που γυάλισαν τρία ασημένια δόντια στα πλάγια.

- Ευχαριστώ, είπα συγκινημένος και σασιτισμένος τόσο, που παραλίγο να μην προσέξω το χέρι που μου πρότεινε σε χειραψία.

Άπλωσα, επιτέλους, κι εγώ το χέρι μου και τον χαιρέτησα, ενώ η καρδιά μου χτυπούσε γρήγορα και τα μάγουλά μου έκαιγαν.

Βγήκα από το Γυμνάσιο με το στήθος φουσκωμένο από περηφάνεια. Τα πόδια μου “είχαν βγάλει φτερά”.

Περνώντας την αυλόπορτα του Σχολείου, έστριψα αριστερά και διέσχισα σχεδόν τρέχοντας τον κεντρικό δρόμο της Άρτας. Λίγο πριν βγω από την πόλη, κοντά στον Άη-Γιώργη, μου μύρισε ζεστό ψωμί. Είχα να φάω από χθες το βράδυ, εκτός από ένα λουκούμι στο Πλατανόρεμα. Αγόρασα ένα κομμάτι ψωμί από το φούρνο του Τόλη, λίγο χαλβά από το απέναντι μπακάλικο του Πλακούτση και βιαστικά εγκατέλειψα την πόλη. Ήμουν αποφασισμένος να φθάσω το βράδυ στο χωριό, στο σπίτι μου, για ν’ αναγγείλω τη νίκη.

Λίγο έξω από την πόλη ήταν το υδραγωγείο. Ένα πολύβουο απ’ τα μηχανήματα κτίριο με λεύκες γύρω του και νερά που έτρεχαν από δύο βρύσες και μια χοντρή μαύρη σωλήνα. Εκεί στάθηκα λίγο, έφαγα το ψωμί και το χαλβά, ήπια νερό και με νέες δυνάμεις άρχισα τη διαδρομή ανάποδα.

Από την επιστροφή δε θυμάμαι σχεδόν τίποτε. Κυριαρχούσαν οι εντυπώσεις από την περιπέτεια της καθόδου και την καλοσύνη των ανθρώπων. Ο μπαρμπα-Γιώργος, ο μπαρμπα-Γιάννης, ο Κοιλαράς, ο Καροτσέρης, ο Χασάπης, ο Κλητήρας και προπαντός ο κύριος Υποδιευθυντής. Ήθελα να τους φιλήσω όλους.

Θεοτοκίό, Πουρνάρι, Πλατανόρεμα, η ανηφόρα για τη ράχη του Άη-Νικόλα. Εδώ, θυμάμαι, έτρεμαν απ’ την κούραση τα πόδια μου. Από την κορυφή της Ράχης του Άη-Νικόλα αγνάντευα τα περήφανα Τζουμέρκα και πήρα κουράγιο. Μια ντουφεκιά δρόμος μου φάνηκε ότι απόμεινε.

Τρεχάλα την κατηφόρα και το ηλιοβασίλεμα πέρασα την Καλεντίνη. Από δω, συνεχώς άσπρος γιάλος και πλατάνια του Σαραντάπορου. Με καθοδηγεί η θέληση και το Πολικό Αστέρι. Όταν έμπαινα στα πυκνά πλατάνια μ' έπιανε φόβος στο σκοτάδι και ακολουθούσα τις κορδέλες του γιαλού. Το ένοχο φεγγάρι αργούσε να φανεί.

Στου Μίχα, στο ποτάμι, λίγο πριν φθάσω με αλύχτησαν κάτι σκυλιά.

Φθάνοντας με υποδέχτηκε πρώτος ο πιστός μας σκύλος, ο Νταβέλης. Ο πατέρας μου με περίμενε. Κάθισα καταγής. Τα πόδια δε με κρατούσαν άλλο. Εκείνος με άκουγε όρθιος. Προς το τέλος της αφήγησης ένιωσα τη ζεστή παλάμη του στο κεφάλι μου. Θυμήθηκα την ευλογία του Ισαάκ.

Είχε κάτσει δίπλα μου χωρίς να πει λέξη. Έβγαλε την ταμπακιέρα του, την άνοιξε, ξεχώρισε με την αφή ένα τσιγαρόχαρτο, το έβαλε ανάμεσα στα δάχτυλα, δείκτη και αντίχειρα, του αριστερού χεριού, το έκαμε λούκι πιέζοντας με το δεξί δείκτη, πήρε μια δράκα καπνό με τα τρία δάχτυλα του δεξιού χεριού και τον τοποθέτησε στο χαρτί. Τακτοποίησε τον καπνό πάλι με το δεξιό δείκτη, και με τα δυο χέρια έστριψε επιδέξια το τσιγάρο. Το έφερε στα χείλη, έβρεξε με τη γλώσσα του την άκρη του χαρτιού, κατά μήκος, και το κόλλησε. Όλες οι κινήσεις αργές σα να 'ταν ιεροτελεστία.

Έβαλε το τσιγάρο στο στόμα και, χρατς, με τον πετρελαιοκίνητο σκουριασμένο αναπτήρα του το άναψε. Η κίτρινη φλόγα του αναπτήρα φώτισε παράξενα το χαραγμένο απ' το χρόνο και τις κακουχίες πρόσωπό του. Οι ρυτίδες του έμοιαζαν βαθιές μαύρες χαράδρες. Τα μονίμως απύθμενα μάτια του μου φάνηκαν γεμάτα και γυαλιστερά.

Αντιλήφθηκε ότι τον παρατηρούσα και, σα να ήθελε να κρύψει το πρόσωπό του, έστριψε το κεφάλι του. Με την κίνηση, το μάτι, που ακόμα έβλεπα απ' το πλάι, ξεχειλίσει κι άφησε να κυλήσει ένα δάκρυ σαν κορόμηλο.

Βαγγέλης Πλίτσας

Το δάσος

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, κλιματολογικούς και εδαφικούς.



Νίκος Κεσσανλής, Δάσος

Η επίδραση αυτού του πράσινου παράδεισου στον άνθρωπο είναι διπλή, φυσική και οικονομική. Από φυσική άποψη επιδρά στο κλίμα μιας χώρας ή μιας περιοχής καθώς και στην ομαλή διανομή των υδάτων των πλημμυρών και στη συγκράτηση της ορμής τους. Από οικονομικής πλευράς το δάσος προσφέρει άμεσα οικονομικά αγαθά, όπως είναι η ξυλεία και τα άλλα δασικά προϊόντα. Και ενώ τα δάση από τη μια αποτελούν πλούτο και ομορφιά για μια χώρα, από την άλλη τα απομεινάρια τους από μια πυρκαγιά θυμίζουν καταστροφή.

Είναι λοιπόν καθήκον όλων μας να γνωρίζουμε πώς και γιατί το... τρίτο “στοιχείο” της φύσης, καταστρέφει αυτό που ανήκει στη φυσική ομορφιά ενός τόπου.

Βασικά αίτια δασικών πυρκαγιών

Τα αίτια των πυρκαγιών σ' ένα δάσος τα κατατάσσουμε σε δύο κατηγορίες:

1. Φυσικά αίτια. Τα αίτια αυτά δεν οφείλονται στη δραστηριότητα του ανθρώπου (π.χ. κεραυνοί), και
2. Αίτια που προέρχονται από τη δραστηριότητα του ανθρώπου· τέτοια είναι ο εμπρησμός ή οι πυρκαγιές που οφείλονται σε κάποια ανθρώπινη παράλειψη.

Προέλευση και αποφυγή δασικών πυρκαγιών

Ανάλογα με την προέλευση μιας δασικής πυρκαγιάς, την κατατάσσουμε σε αυτές που μπορούμε να αποφύγουμε και σε αυτές που δεν μπορούμε.

1. Πυρκαγιές που δεν μπορούμε να αποφύγουμε και δεν οφείλονται σε ανθρώπινη πράξη, είναι αυτές που προέρχονται από φυσικά αίτια (κεραυνοί).

2. Πυρκαγιές που μπορούμε να αποφύγουμε είναι αυτές που προέρχονται από ανθρώπινη πράξη ή παράλειψη και οφείλονται:

α. Στο άναμμα φωτιάς κοντά στο δάσος ή μέσα σ' αυτό κατά τους καλοκαιρινούς μήνες,

β. στο πέταγμα αναμμένων τσιγάρων σε χώρο που μπορεί να προκληθεί πυρκαγιά σε δάσος,

γ. στη λειτουργία μηχανών που προκαλούν σπινθήρα μέσα στο δάσος,

δ. στο κυνήγι.

Είδη πυρκαγιών σε δάσος

Οι δασικές πυρκαγιές, ανάλογα με τη συμπεριφορά τους και τη θέση που έχουν ως προς το έδαφος, διακρίνονται σε πυρκαγιές:

α. εδάφους,

β. κορμού ή δέντρου,

γ. επιφάνειας ή έρπουσες,

δ. κορυφής δέντρων.

Πυρκαγιά εδάφους: είναι αυτή που στο πέρασμά της καίει ακόμα και το ριζικό σύστημα κάθε φυτού.

Πυρκαγιά κορμού ή δέντρου: πρόκειται για πυρκαγιά που περιορίζεται στο κάψιμο ενός μεμονωμένου δέντρου και σβήνεται εύκολα πριν μεταδοθεί σε άλλα παραπλήσια δέντρα.

Πυρκαγιές επιφάνειας ή έρπουσες: είναι αυτές που κατακαίουν το εδαφοκάλυμμα, όπως είναι τα ξερά χόρτα και οι μικροί θάμνοι.

Πυρκαγιές κορυφής: είναι αυτές οι πυρκαγιές που οι φλόγες τους περιορίζονται στις κορυφές των δέντρων και συνοδεύονται συνήθως και με πυρκαγιές επιφάνειας.

Προληπτικά μέτρα

Η πρόληψη των δασικών πυρκαγιών στηρίζεται στα άρθρα 265 και 266 του Ποινικού Κώδικα που τιμωρεί τον εμπρησμό των δασών από δόλο ή και από αμέλεια. Επίσης η

πρόληψη στηρίζεται και σε ειδικές διατάξεις που ποινικοποιούν πράξεις ή παραλείψεις ικανές να προκαλέσουν πυρκαγιά δάσους. Ειδικότερα:

Απαγορεύονται κοντά στο δάσος (έως 300 μέτρα) ή μέσα σ' αυτό: α. Το άναμμα ή η διατήρηση φωτιάς, β. η τοποθέτηση, φύλαξη ή εγκατάλειψη εύφλεκτων υλών, γ. η θήρα (κυνήγι) με όπλα που έχουν τάπωμα από υλικό που μπορεί να μεταδώσει φωτιά.

Τα προληπτικά μέτρα και μέσα για τη μη διάδοση μιας δασοπυρκαγιάς σε σπίτια ή άλλα οικοδομήματα, τα οποία ευρίσκονται κοντά σε δάσος ή ακόμα μέσα σ' αυτό, προβλέπουν: Να κατασκευάζονται τα οικοδομήματα από υλικά που αντέχουν στη φωτιά. β. Να μην υπάρχουν γύρω από το σπίτι εύφλεκτα υλικά, όπως σκουπίδια, ξύλα, βαρέλια με καύσιμο υλικό (πετρέλαιο, βενζίνη) κ.λπ. γ. Να καθαρίζεται τακτικά τους καλοκαιρινούς μήνες η αυλή και η στέγη του οικοδομήματος από ξερά φύλλα και χόρτα και να κόβονται τα κλαδιά των δέντρων τα οποία βρίσκονται πολύ κοντά στο οίκημα και μπορούν να μεταδώσουν σε αυτό πυρκαγιά. δ. Σε περίπτωση πυρκαγιάς σε δάσος κοντά σε σπίτια θα πρέπει να καταβρέχονται οι γύρω χώροι πριν φθάσει η φωτιά έως εκεί, και να κλείνονται όλα τα παράθυρα και οι πόρτες για να μην πέσουν αναμμένα αντικείμενα μέσα στο σπίτι. ε. Καλό θα είναι, όπου υπάρχει δυνατότητα, να τοποθετηθεί βρύση με λάστιχο αρκετού μήκους.

Κατασταλτικά μέτρα

Όποιος αντιληφθεί πυρκαγιά εντός δάσους ή κοντά σ' αυτό επιβάλλεται να καταβάλλει κάθε προσπάθεια να τη σβήσει και, αν αυτό δεν είναι δυνατό, να ειδοποιήσει αμέσως τα άτομα που μπορεί να βρίσκονται κάπου εκεί κοντά, τη Δασική Υπηρεσία, την Πυροσβεστική Υπηρεσία, την Αστυνομία και τον Πρόεδρο της Κοινότητας.

Η διάνοιξη ενός καλού οδικού δικτύου προσπέλασης των δασών επιτρέπει τη γρήγορη άφιξη στον τόπο της πυρκαγιάς των ανθρώπων και των μέσων που θα επέμβουν για την κατάσβεσή της.

Στα προληπτικά μέτρα και μέσα κατατάσσονται και αυτά που βοηθούν για να μην εξαπλωθεί μια πυρκαγιά ή συμβάλλουν στην αντιμετώπισή της και τα οποία είναι:

α. Η εγκατάσταση δεξαμενών κοντά στο δάσος ή μέσα σ' αυτό, για το γέμισμα των πυροσβεστικών οχημάτων με νερό. Τις δεξαμενές αυτές μπορούμε να τις γεμίζουμε το χειμώνα με νερό από ρέματα ή από φυσικές πηγές.

β. Η δημιουργία αντιπυρικών ζωνών. Αυτές μπορεί να είναι φυσικές (δρόμοι, ποτάμια) ή τεχνητές - κόβοντας διάφορα δέντρα και δημιουργώντας έτσι κάποια ζώνη. Για να είναι αποτελεσματικές πρέπει να έχουν αρκετό πλάτος ώστε να μη μπορεί να γίνει ματαπήδηση της φωτιάς και να καθαρίζονται από εύφλεκτη βλάστηση όπως θάμνοι, ξερά χόρτα κ.λπ.

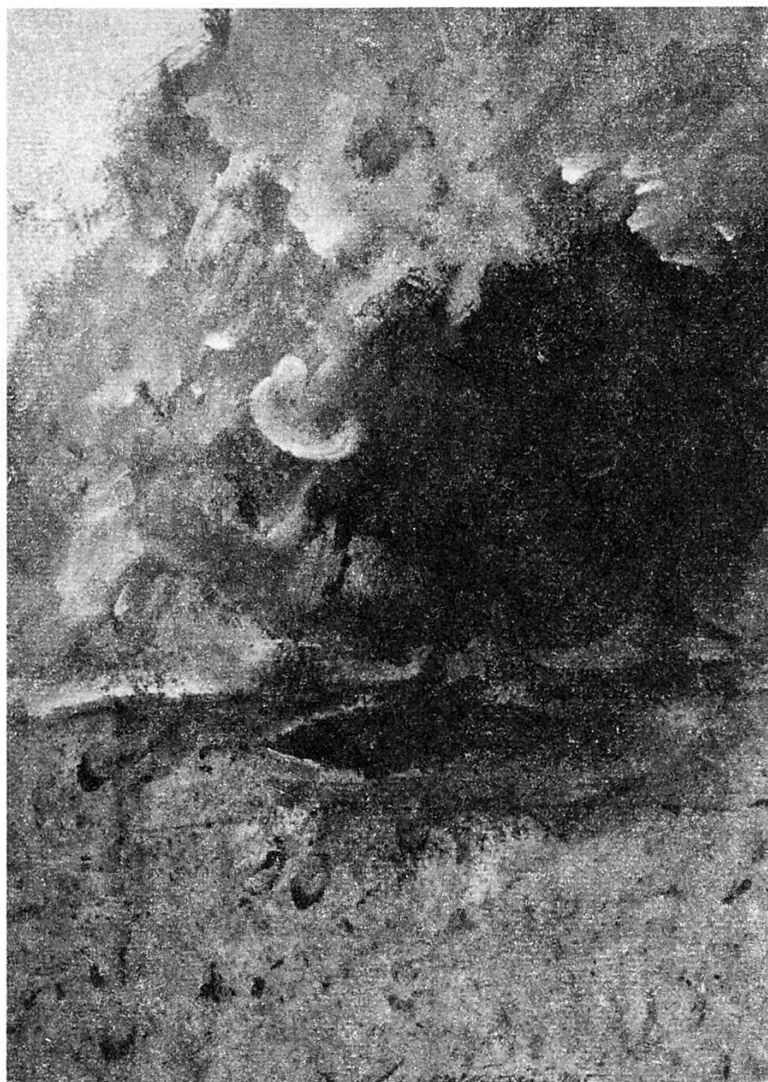
Κατάσβεση πυρκαγιάς δάσους

Η κατάσβεση μιας πυρκαγιάς σε δάσος είναι επίπονη και επικίνδυνη. Το καλύτερο κατασβεστικό υλικό είναι το νερό και μεταφέρεται δι' αέρος με πυροσβεστικά αεροσκάφη και από το έδαφος με πυροσβεστικά υδροφόρα οχήματα.

Μια πυρκαγιά σε ένα δάσος είναι εύκολο να κατασβεσθεί όταν βρίσκεται στο αρχικό της στάδιο. Όταν όμως πάρει διαστάσεις και με τη βοήθεια του αέρα εξαπλωθεί, τότε δύσκολα μπορούμε να τη σβήσουμε.

Μπορούμε να πετύχουμε κατάσβεση μιας πυρκαγιάς όταν αυτή είναι έρπουσα ή επιφανειακή και καίει ξερά χόρτα, μικρούς θάμνους κ.λπ., χρησιμοποιώντας κλαδιά από δέντρα (τούφες) και κτυπώντας το μέρος που καίγεται πάντοτε προς την κατεύθυνση που είναι καμμένο για να μη δημιουργούμε άλλες εστίες πυρκαγιάς στο μέρος που είναι άκαφτο. Εδώ πρέπει να ξέρουμε ότι ποτέ δεν πάμε μπροστά από τη φωτιά: πάντοτε ενεργούμε από τα πλάγια γιατί υπάρχει ο κίνδυνος να εγκλωβιστούμε απ' αυτή.

Ακόμη πρέπει να ξέρουμε ότι σε περίπτωση σοβαρού κινδύνου, δηλαδή όταν υπάρχει πυρκαγιά κοντά σε κατοικημένες περιοχές και απειλούνται ανθρώπινες ζωές και κατοικίες, τα αρμόδια όργανα, η Αστυνομία ή ο Πρόεδρος της Κοινότητας, έχουν το δικαίωμα να επιτάξουν μέσα, όπως τσάπες, μπουλντόζες, υδροφόρα οχήματα και άλλα εργαλεία και να προκαλέσουν την κινητοποίηση των κατοίκων της περιοχής ή του χωριού.



Velickovic, Φωτιά

*Ηλίας Β. Παπαγεωργίου**

Το Καγκελάρι και η κοινωνικοπολιτική του λειτουργία

Η ΜΕΛΕΤΗ ΑΥΤΗ ΕΓΙΝΕ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ έναν παραδοσιακό χορό της Ηπείρου, το “καγκελάρι”, του οποίου οι ρίζες ανάγονται στα χρόνια της Τουρκοκρατίας στην Ήπειρο. Η παρούσα παραλλαγή μου δόθηκε χειρόγραφη από το Χρήστο Φλούδα, που τώρα είναι μακαρίτης, σε συνεργασία με τους συγχωριανούς του, επίσης μακαρίτες, που όλοι κατάγονταν από τη Ράμια Άρτας.

Το όνομα “καγκελάρι” προέρχεται από τους σχηματισμούς που έκαναν οι χορευτές κατά τη διάρκεια του χορού. Το “καγκελάρι” χορευόταν και συνεχίζει να χορεύεται κυρίως το Δεκαπενταύγουστο και του Αηλιά, στη Ράμια και τα Λεπιανά, αλλά και σε άλλα χωριά. Ας δούμε πρώτα το ποίημα ολόκληρο:

Τέτοια ώρα ήταν και χτες, τέτοια και παραπροχτές
στο χορό που χόρευαν όλο αγόρια και παιδιά,
όλο αγόρια και παιδιά και κορίτσια ανύπαντρα

Και στη μέση στο χορό κάθονταν χρυσός αετός
και τα νύχια τ' τρώχαι και τα χρυσοφτέρουγα. 5

Το Θεό παρακαλεί να του δώσει δύναμη
να χυθεί ανάμεσα και ν' αρπάξει μόνο μια·
και αν δεν την edιάλεγε, να του κόψουν τα φτερά.

Μα τον Άγιο-Νικόλα, τι χορός θα γίνει τώρα.

Μα τον Άγιο-Αρσένη, θα χορέψουν και οι ξένοι. 10

* Ο κ. Ηλίας Παπαγεωργίου γεννήθηκε στο χωριό μας το 1942. Από το 1967 είναι εγκατεστημένος στη Μυτιλήνη. Διατηρεί σχέσεις με τη γενέτειρά του και γενικά με την Ήπειρο, μέσα από αρθρογραφία και πολιτιστικούς συλλόγους. Είναι καθηγητής Φιλολογίας.

Συ που σέρνεις το χορό, σαν κλωνί βασιλικό,
 σαν κλωνάρι αμάραντο, πώχω 'γω στον κήπο μου
 και το συχνοπότιζα, κάθε Σαββατόβραδο,
 κάθε Σαββατόβραδο, κάθε Κυριακή πρωί.
 Συ που σέρνεις το χορό, κάνε πρώτο κάγκελο, 15
 κάνε πρώτο κάγκελο, κάνε καγκελίσματα.
 Συ που σέρνεις το χορό, κάνε διπλό κάγκελο,
 κάνε διπλό κάγκελο, κάνε καγκελίσματα.
 Συ που σέρνεις το χορό, κάνε τρίτο κάγκελο,
 κάνε τρίτο κάγκελο, κάνε καγκελίσματα. 20

Συ που σέρνεις το χορό, κάνε σταυροκάγκελο,
 κάνε σταυροκάγκελο, κάνε καγκελίσματα.

Είμαι ξένος και θα δω και θα πάω να μολογώ
 και θα πάω να μολογώ, στα χωριά που θα διαβώ.

Μέσ' στον πέρα μαχαλά πέθανε καλογριά 25
 και την παν στην εκκλησιά με λαμπάδες και κεριά,
 με λαμπάδες και κεριά, μ' ασημένια θυμιατά.

Μα τον Άγιο Κωνσταντίνο, το χορό δεν τον αφήνω.

Μα τον Άγιο Αγιάννη, ο χορός πάει γαϊτάνι.

Μα τον Άγιο Αθανάση, ο χορός θε να χαλάσει. 30

Τεχνική

Το ποίημα από ποιητικής πλευράς είναι απλό και άτεχνο. Υπάγεται στην κατηγορία των δημοτικών τραγουδιών από το οποίο όμως απουσιάζουν τα περισσότερα από τα γνωστά χαρακτηριστικά αυτών των τραγουδιών (δεκαπεντασύλλαβος, θέμα, φυσικά στοιχεία, ύφος, δράση κ.λπ.). Η απουσία καλαισθητικών στοιχείων, οι πολλές επαναλήψεις και ο άχαρος ρυθμός κάνουν το ποίημα ανιαρό. Τα νοήματα είναι πεζά και κοφτά. Τούτο βέβαια είναι σύμφωνο με την απολυτότητα του Δωριέα-Ηπειρώτη, ο οποίος δεν διαθέτει την τσαχπινιά και την καλαισθησία των Ιώνων.

Έτσι, και το ποίημα τούτο δε "λέει τίποτα" εξωτερικά· η πραγματική του αξία βρί-

σκειται κάτω από τα λόγια, όπως θα δείξουμε στη συνέχεια.

Μέτρο

Το μέτρο του στίχου είναι τροχαιικό 14σύλλαβο.

Τέτοια /ώρα ή/ταν και /χτες, /τέτοια /και πα/ραπροχτές

- υ - υ - υ - - υ - υ - υ -

Πώς τραγουδιέται

Κάθε στίχος χωρίζεται σε δύο ημιστίχια, από επτά συλλαβές το καθένα. Κάθε ημιστίχιο, όταν τραγουδιέται, τονίζεται στην 3η και 7η συλλαβή. Έτσι, ολόκληρος ο στίχος τονίζεται στην 3η, 7η, 11η και 14η συλλαβή. Η αρχή του κάθε ημιστιχίου επαναλαμβάνεται τρεις φορές ως εξής:

Τέτοια ώ / μωρέ τέτοια ώ / τέτοια ώρα / ήταν και χτες

Τέτοια ώ / ρα ήταν και χτες / τέτοια και πα / ραπροχτές.

3η

7η

11η

14η

Πώς χορεύεται

Το είδος αυτού του χορού είναι πολύ απλό, γιατί σκοπός του δεν ήταν η ρυθμική και η επίδειξη ορχηστικών ικανοτήτων, αλλ' αποτελούσε τη “μάσκα”, το “προκάλυμμα” κάτω από το οποίο κρυμμένοι οι χορευτές θα “συζητούσαν” χορεύοντας. Οι κινήσεις των ποδιών είναι απλές και αργές: Κατά τον τονισμό των στίχων στις συλλαβές 3, 7, 11, 14 το πόδι βρίσκεται επί του εδάφους. Συγκεκριμένα:

Κατά τον τονισμό της 3ης συλλαβής το δεξί πόδι προβάλλεται εμπρός και πατά στο έδαφος. Κατά τον τονισμό της 7ης συλλαβής, το αριστερό πόδι τείνεται ή απλώς υψώνεται εμπρός, χωρίς όμως να σταθεροποιηθεί επί του εδάφους, διότι με τον τονισμό της 11ης συλλαβής επανέρχεται στην αρχική του θέση και έτσι ο χορός αρχίζει από την αρχή.

Στο χορό λαμβάνει μέρος όποιος θέλει. Έτσι σχηματίζεται κύκλος από πολλές δεκάδες χορευτών, ανάλογα με το χώρο που διατίθεται, και ο οποίος κατά κανόνα ήταν η πλατεία του χωριού. Μεταξύ τους οι χορευτές πιάνονται όχι με μαντήλια, όπως γίνεται στον “τσάμικο” ή στον “καλαματιανό”, αλλά το χέρι του καθένα ακουμπά στην ωμοπλάτη των διπλανών, για να μπορούν, προφανώς, να συζητούν καλύτερα, αλλά και για να μοιάζουν ενωμένοι στην ψυχή και το σώμα.

Αυτοί που σέρνουν το χορό, που είναι οι γεροντότεροι και υποτίθεται ότι γνώριζαν τα θέματα που θα συζητιούνταν, τραγουδούν το πρώτο ημιστίχιο, το οποίο επαναλάμβαναν οι υπόλοιποι συγχορευτές. Τούτο, εκτός από λόγους συγχρονισμού, έχει σκοπό να “αναγκάσει” κατά κάποιο τρόπο όλους τους χορευτές να “μάθουν” τα μυστικά που θα συζητιούνται και συγχρόνως να ορκίζονται όλοι στα κοινά ιδανικά.

Ο χορός είναι μονότονος και δεν έχει κανείς να θαυμάσει ή να απολαύσει τίποτε. Σημειωτέον ότι δεν χορευόταν συνοδεία μουσικών οργάνων, αφού, όπως είπαμε, επρόκειτο για μυστική συζήτηση παρά για διασκέδαση.

Στην ανάλυση θα παρατηρήσουμε ότι σε μερικά σημεία χρησιμοποιούνται λέξεις πλεοναστικά, είτε για να δημιουργήσουν τον απαιτούμενο ρυθμό είτε για να εξαπατήσουν τους τυχόν ελληνόφωνους Τούρκους που πάντα παρευρίσκονταν.

Ανάλυση του ποιήματος κατά ενότητες

***1. Τέτοια ώρα ήταν και χτες, τέτοια και παραπροχτές
στο χορό που χόρευαν όλο αγόρια και παιδιά,
όλο αγόρια και παιδιά και κορίτσια ανύπαντρα.***

Έτσι αρχίζει το “καγκελάρι”, του οποίου ο σκοπός είναι διπλός: α) να δοθεί η ευκαιρία στα αγόρια και στα κορίτσια να έρθουν κοντά, να πιαστούν ώμο με ώμο, να πουν τα ερωτόλογά τους, χωρίς να δημιουργούνται σε βάρος τους τα γνωστά σχόλια των μικρών κοινωνιών β) “συζητούσαν” οι κάτοικοι της περιοχής την κατάσταση, γίνονταν ανακοινώσεις και ορκίζονταν για τη συνέχιση του αγώνα.

Δεν πρέπει πάντως να νομισθεί ότι οι γέροι δεν έπαιρναν μέρος στο χορό, αφού εκείνοι ήταν που συντόνιζαν τη “συζήτηση” και συμβούλευαν, κατά κάποιο τρόπο, τους νεότερους. Και σήμερα ακόμα που χορεύεται ο ίδιος χορός, οι γέροι είναι εκείνοι που σέρνουν το χορό, ως δείγμα σεβασμού της κοινότητας προς το πρόσωπό τους και την παράδοση.

Όσον αφορά το “χτες” και “παραπροχτές” υποδηλώνει είτε ότι το γλέντι κρατούσε τρεις μέρες -αφού το “καγκελάρι” χορεύεται, ακόμα και σήμερα, την τελευταία μέρα, είτε ότι η κατάσταση της τουρκοκρατίας είναι η ίδια εδώ και πολλά χρόνια.

***2. Και στη μέση στο χορό κάθονταν χρυσός αετός
και τα νύχια τ’ τρόχαε και τα χρυσοφτέρουγα.***

Ο “χρυσός αετός” που καθόταν “στη μέση στο χορό” ήταν, κατά πάσα πιθανότητα, ο πρόκριτος του χωριού ή κάποιος εκπρόσωπος της Φιλικής Εταιρείας που παρευρισκό-

ταν για να εμπυχώσει το λαό, με την ευκαιρία του πανηγυριού. Κάτι παρόμοιο γίνεται σήμερα -για άλλους βέβαια λόγους- με την παρουσία εκπροσώπων της κυβέρνησης. "Και τα νύχια τ' τρώχαι...". Ασφαλώς δείχνει την προετοιμασία του ελληνικού λαού να κατασπαράξει την Οθωμανική αυτοκρατορία. Πρόκειται για μια λαϊκή επινόηση με έντονη αλληγορία -ακόμα και σήμερα χρησιμοποιείται- που δεν πονηρεύει τον Τούρκο κατακτητή, αφού είναι μια πραγματική εικόνα από τις συνήθειες των αετών.

**3. Το Θεό παρακαλεί να του δώσει δύναμη
να χυθεί ανάμεσα και ν' αρπάξει μόνο μια·
κι αν δεν την edιάλεγε, να του κόψουν τα φτερά.**

Ο "χρυσός αετός", και μαζί του όλοι οι Έλληνες, παρακαλεί το θεό να του δώσει δύναμη να χυθεί ανάμεσα στην Τουρκιά και ν' αρπάξει μόνο "μια". Αυτή φυσικά η "μία" δεν είναι καμιά κοπέλα του χορού, όπως θα νόμιζε ο αδαής, αλλά η μοναδική ελληνική ελευθερία. Ταυτόχρονα γίνεται και ο πρώτος μεγάλος όρκος: "αν δεν την edιάλεγε, να του κόψουν τα φτερά". Τι πολυτιμότερο έχει ένα αετός από τα φτερά του; Δεν του χρειάζονται όμως, αν είναι κλεισμένος στο κλουβί· και στον Έλληνα τι του χρειάζεται η ζωή χωρίς ελευθερία! Το ίδιο νόημα έχουν και τα λόγια του Ρήγα: "καλύτερα μιας ώρας ελεύθερη ζωή παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά και φυλακή". Τούτο μας κάνει να πιστεύουμε ότι το ποίημα είναι επινόηση της Φιλικής Εταιρείας, η οποία, όπως γνωρίζουμε, επικοινωνούσε με συμβολισμούς και αλληγορίες.

4. Μα τον Άγιο Νικόλα, τι χορός θα γίνει τώρα.

Από το σημείο αυτό αρχίζει μια σειρά από όρκους με ουσιαστικό και αλληγορικό νόημα. Η αναφορά του Αγίου Νικολάου δεν φαίνεται να παίζει κανένα ουσιαστικό ρόλο, αλλά ετέθη για την αρμονία του στίχου "τι χορός θα γίνει τώρα". Οι ανύποπτοι Τούρκοι θα νόμιζαν ότι ο χορός θα "ανάψει" και θα γίνει γλέντι τρικούβεργο. Όμως η έννοια είναι: τώρα θα ακολουθήσει πάλη και τρομερός αγώνας εναντίον των Τούρκων.

5. Μα τον Άγιο-Αρσένη, θα χορέψουν και οι ξένοι.

Αρσένης είναι ο γνωστός Παπαρσένης, ιερωμένος και αγωνιστής του 1821. Ήταν μέλος της Φιλικής Εταιρείας. Σκοτώθηκε στις 28 Νοεμβρίου 1822. Το ιστορικό τούτο στοιχείο μας διαβεβαιώνει ότι το ποίημα γράφτηκε μεταξύ 1814 (έτος ίδρυσης της Φιλικής Εταιρείας) και 1821 (έτος έναρξης της Ελληνικής Επανάστασης).

Ο στίχος της ενότητας 5 είναι πολύ σημαντικός, γιατί κρύβει μέσα του το όνειρο των

Ελλήνων για ξένη βοήθεια, κάτι που τους κρατούσε σε αδράνεια, αλλά και τους ενέπνεε ελπίδες. Ήταν όνειρο για την ξένη βοήθεια, που όμως ποτέ δεν ήρθε.

Οι ξένοι και κυρίως η Ρωσία, συνέχεια υπόσχονταν βοήθεια. Είναι γνωστό ότι επί τσαρίνας Αικατερίνης Β΄ (1762-1796) δύο φορές οι Ρώσοι κίνησαν σε επανάσταση τους Έλληνες. Η πρώτη έγινε το 1769 και η δεύτερη το 1787 με το Λάμπρο Κατσώνη. Γνωρίζουμε επίσης ότι η Φιλική Εταιρεία ιδρύθηκε από ασήμαντους ανθρώπους, οι οποίοι, όπως ήταν φυσικό, δεν ήταν εύκολο να γίνουν πιστευτοί στο λαό, αν δεν διέδιδαν ότι πίσω από την οργάνωση υπάρχει σημαντικό πρόσωπο, εννοώντας τον υπουργό Εξωτερικών της Ρωσίας Ιωάννη Καποδίστρια, και φυσικά πίσω απ' αυτόν ολόκληρη τη Ρωσική Αυτοκρατορία.

Με τις δύο αυτές αλληγορίες λοιπόν “τι χορός θα γίνει τώρα” και “θα χορέψουν και οι ξένοι”, ο “χρυσός αετός” προσπαθεί να εμπυχώσει τους χωριανούς και να τονώσει την πίστη τους για αγώνα και λευτεριά.

**6. Συ που σέρνεις το χορό, σαν κλωνί βασιλικό,
σαν κλωνάρι αμάραντο, πώχω γω στον κήπο μου.**

Από το σημείο αυτό αρχίζουν οι διαταγές προς τον κορυφαίο του χορού να κάνει το πρώτο, δεύτερο, τρίτο κάγκελο. Το κάγκελο, απ' το οποίο και η ονομασία του χορού “καγκελάρι”, είναι το δίπλωμα του χορού. Ο κορυφαίος δηλαδή δεν συνεχίζει να οδηγεί το χορό κυκλικά, όπως έκανε μέχρι τώρα, αλλά θα στραφεί προς το κέντρο του χορού. Στη συνέχεια θα γυρίσει πάλι προς τα έξω, και κατ' αυτόν τον τρόπο θα σχηματιστεί ένα ζικ-ζακ. Ο σκοπός ενός τέτοιου σχηματισμού είναι διπλός: α) να έρθουν αντιμέτωποι οι νέοι και οι νέες, για να πουν τα δικά τους β) να βρουν ευκαιρία οι γεροντότεροι να ανακοινώσουν στο αυτί των άλλων μυστικά, τα οποία είτε δεν ήταν δυνατόν να τραγουδιστούν είτε δεν έπρεπε να γνωρίζουν όλοι οι χωριανοί. Γι' αυτό δημιουργούσαν όσα ζικ-ζακ ήθελαν, ανάλογα με τα θέματα της συζήτησης. Φαίνεται όμως ότι τρία κάγκελα ήταν τα συνηθισμένα, αφού ο αριθμός “τρία” είναι ιερός για τους Χριστιανούς, καθότι συμβολίζει την Αγία Τριάδα, αλλά είναι και συμβολικός για τους Έλληνες, μιας και δείχνει τον τριπλό σκοπό της επανάστασης: πατρίδα - θρησκεία - οικογένεια.

Στην ενότητα 6 ο κορυφαίος αποκαλείται “κλωνί βασιλικό” και “κλωνάρι αμάραντο”. Οι παρομοιώσεις είναι εξαιρετικά επιτυχημένες, γιατί πράγματι ο βασιλικός και το αμάραντο είναι τα πιο συνηθισμένα λουλούδια στα ηπειρώτικα σπίτια και φυσικά τα πιο αγαπημένα. Ο βασιλικός ευωδιάζει, ενώ το αμάραντο είναι φυτό πολυετές με ελάχιστες απαιτήσεις περιποίησης. Έτσι, οι χορευτές και μαζί τους όλοι οι Έλληνες, θέλουν να δείξουν ότι σε κάθε σπίτι υπάρχει άσβεστο και “αμάραντο” το μυστικό της επανάστασης, μοσχομυρίζει η σκέψη της λευτεριάς και γι' αυτό το “συχνοποτίζουν”, δηλαδή συνέ-

χεια το αναζωογονούν στην ψυχή τους και το κρατούν δροσερό μέσα τους. Ο χρόνος του ποτίσματος “κάθε Σαββατόβραδο, κάθε Κυριακή πρωί” φαίνεται να έχει σχέση με την ιερότητα του σκοπού του αγώνα, αφού το Σαββατοκύριακο είναι ιερές μέρες για τον Έλληνα χριστιανό, όπως και ο βασιλικός που χρησιμοποιείται στον αγιασμό.

**7. Συ παν σέρνεις το χορό, κάνε σταυροκάγκελο,
κάνε σταυροκάγκελο, κάνε καγκελίσματα.**

Μετά το τελευταίο κάγκελο, προτρέπεται ο κορυφαίος του χορού να κάνει σταυροκάγκελο, δηλαδή να δημιουργήσει σταυροειδή σχηματισμό. Τούτο σημαίνει την έμπρακτη διαβεβαίωση για τους όρκους που έδωσαν προηγουμένως. Ο σταυρός μετά τον όρκο είναι συνηθισμένος, ακόμα και στα μικρά παιδιά, να φιλούν δηλαδή σταυρό, ώστε να γίνουν πιστευτά!

Έτσι, ο σταυρός εδώ έχει διπλό σκοπό: α) ένορκη διαβεβαίωση για την τήρηση των όρκων και των εθνικών μυστικών, β) ένορκη διαβεβαίωση των νέων ότι θα τηρήσουν την αγάπη τους άσβεστη και ανεπηρέαστη.

**8. Είμαι ξένος και θα δω και θα πάω να μολογώ
και θα πάω να μολογώ, στα χριά που θα διαβώ.**

Οι στίχοι αυτοί δεν αφήνουν καμία αμφιβολία ότι ο “χρυσός αετός” ήταν μέλος της Φιλικής Εταιρείας και υπηρετούσε το σκοπό της εμπύχωσης που είπαμε παραπάνω. Η φράση “θα πάω να μολογώ” έχει σκοπό να κεντρίσει τον εγωισμό των κατοίκων του χωριού, ώστε να μη φανούν κατώτεροι ως προς την ανδρεία από τους κατοίκους άλλων χωριών και κατά την προετοιμασία και κατά τη διεξαγωγή του αγώνα. Άλλωστε, γνωρίζουμε ότι ένας από τους ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας ήταν ο Νικόλαος Σκουφάς από την Άρτα. Ήταν φυσικό, επομένως, να ενδιαφερθεί ιδιαίτερα για την εθνική διαπαιδαγώγηση των συμπατριωτών του. Τούτο είναι ένα ακόμη σημείο που δεν αφήνει καμία αμφιβολία ότι το ποίημα έγινε μεταξύ 1814 και 1821.

Ασφαλώς, ο εκπρόσωπος της Φιλικής Εταιρείας, ο “χρυσός αετός”, θα βρέθηκε την πρώτη φορά, ή και άλλες, στο χορό. Ο πρόκριτος όμως του χωριού θα παρίστανε το “χρυσό αετό” για λόγους συμβολικούς και εθιμικούς.

**9. Μέσ' στον πέρα μαχαλά πέθανε καλογριά
και την παν στην εκκλησιά με λαμπάδες και κεριά,
με λαμπάδες και κεριά, μ' ασημένια θυμιατά.**

Στην ενότητα αυτή, η οποία κατά πάσα πιθανότητα είναι μεταγενέστερη προσθήκη, αναφέρεται ο θάνατος μιας καλόγριας. Οι σίχοι αυτοί είναι άσχετοι με τα όσα λέχθηκαν μέχρι τώρα. Πρόκειται πάντως για κάποια ενδιαφέρουσα πληροφορία ή αναφορά σε σημαντικό γεγονός.

Βλέπουμε τρεις πιθανές ερμηνείες:

α) Γνωρίζουμε ότι στην Ήπειρο δέσποζε ο Αλή πασάς. Η ανελεύθερη πολιτική του και οι απάνθρωπες ενέργειές του καταπίεζαν τους Ηπειρώτες περισσότερο από κάθε άλλον Έλληνα. Ο θάνατός του (1822) υπήρξε σημαντικό γεγονός, αφού οι Ηπειρώτες ανακουφίστηκαν. Ίσως λοιπόν, με τη λέξη “καλογριά” να εννοούσαν τον Αλή πασά. Όσον αφορά τη φράση “και την παν στην εκκλησιά” τούτο αποτελεί παραπλανητική έκφραση αλλά και εκφραστική ανάγκη του ποιήματος.

β) Στην Ήπειρο υπήρχαν πολλοί “κλέφτες”. Για να ζήσουν στα άγρια βουνά, χρειάζονταν τρόφιμα και πολεμοφόδια. Στα άλλα μέρη της Ελλάδας οι αρματολοί και κλέφτες ζούσαν με επιδρομές. Στην Ήπειρο όμως οι επιδρομές θα έμεναν άκαρπες γιατί τα μέρη ήταν πολύ φτωχά, και παράλληλα η τουρκική φρουρά πολύ ισχυρή. Οι κάτοικοι του χωριού, λοιπόν, με την παραπλανητική ιστορία περί θανάτου της καλογριάς γέμιζαν ένα φέρετρο με τρόφιμα και πολεμοφόδια και με την απαραίτητη νεκρική πομπή (παπάδες, κεριά, θυμιατά κ.λπ.) μετέφεραν αυτό στον Αη-Λια, η εκκλησία του οποίου, ως γνωστόν, βρίσκεται πάντα σε υψηλό μέρος, απ’ όπου εύκολα οι κλέφτες θα μπορούσαν να τα πάρουν ξεθάβοντας το φέρετρο!

γ) Αφού το καγκελάρι χορεύεται ακόμη και σήμερα, είναι δυνατό το τμήμα τούτο του ποιήματος να είναι μεταγενέστερη προσθήκη, η οποία έγινε μετά το τέλος της Ελληνικής Επανάστασης και να υποδηλώνει τα ελεύθερα μέρη της Ελλάδας, στα οποία η “καλογριά”, δηλαδή η τουρκική κατοχή, έχει πεθάνει. Σημειωτέον ότι η Άρτα ελευθερώθηκε το 1881, ενώ τα Γιάννενα το 1912.

10. Μα τον Άγιο Κωνσταντίνο, το χορό δεν τον αφήνω.

Εδώ αρχίζει πάλι μια σειρά από όρκους, με τους οποίους για μιαν ακόμη φορά οι θρήσκοι Ηπειρώτες δίνουν ένορκη διαβεβαίωση ότι δεν θα αφήσουν το σκοπό απραγματοποίητο, αλλά θα συνεχίσουν το “χορό”, δηλαδή την προσπάθεια για την απόκτηση της ελευθερίας.

11. Μα τον Άγιο Αγιάννη, ο χορός πάει γαϊτάνι.

Εδώ φαίνεται η πεποίθηση αυτών των ανθρώπων ότι τα πράγματα πάνε πολύ καλά, “γαϊτάνι”, δηλαδή όλες οι προετοιμασίες, όλες οι προϋποθέσεις για την επανάσταση

είναι έτοιμες και δεν μένει πια παρά μόνο το σύνθημα.

12. *Μα τον Άγιο Αθανάση, ο χορός θε να χαλάσει.*

Ενώ μόλις προηγουμένως οι ίδιοι χορευτές μας διαβεβαιώνουν ότι ο χορός δεν θα χαλάσει, εδώ βλέπουμε ότι ορκίζονται εντελώς το αντίθετο. Προφανώς, πρόκειται για την απόφασή τους να διαλύσουν την τουρκική αυτοκρατορία.

Έτσι τελειώνει ο χορός. Και ενώ τα χρόνια εκείνα της σκλαβιάς οι χορευτές έφευγαν για τα σπίτια τους με σκυμμένα κεφάλια και με την κρυφή ελπίδα ότι του χρόνου θα χόρευαν και θα γλεντούσαν σαν πως πρέπει στις λεβέντικες ηπειρώτικες καρδιές, σήμερα εκείνος ο καημός γίνεται πραγματικότητα. Όχι μόνο στη Ράμια και στα Λεπιανά, αλλά και σε άλλα χωριά της περιοχής χορεύεται το καγκελάρι, σαν ένας χορός που ενώνει όλους, ντόπιους και ξένους, νέους και γέρους, σε ένα σφιχταγκάλιασμα, χωρίς ασφαλώς να γυρίζει κανενός ο νους σε κείνα τα δίσεκτα χρόνια, χωρίς να ξέρουν οι περισσότεροι το νόημα και την ιστορία του ποιήματος και του χορού.

Προβληματισμοί για το παρόν και το μέλλον του Συλλόγου μας

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ θεωρεί απαραίτητο να ενημερώσει τα μέλη του για τις τελευταίες εξελίξεις και τα αποτελέσματα της Έκτακτης Γενικής Συνέλευσης που πραγματοποιήθηκε το απόγευμα της Δευτέρας 1ης Ιουνίου (η πρώτη σύγκληση την Κυριακή 23 Μαΐου δεν είχε απαρτία) με θέματα: α) τη συμπληρωματική εκλογή μελών Δ.Σ. λόγω παραίτησης της προέδρου Ειρήνης Σιόντη και του αντιπροέδρου Γιώργου Μακαβέλου και β) την παραίτηση της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού.

Στη συνέλευση διατυπώθηκαν οι λόγοι των παραιτήσεων τόσο των μελών του Δ.Σ. όσο και της Συντακτικής Επιτροπής. Το κλίμα που δημιουργήθηκε από τις τοποθετήσεις των παρευρισκομένων οδήγησε όλους μας σε προβληματισμό σχετικά με την πορεία και τις προτεραιότητες του Συλλόγου τόσο στο παρελθόν, όσο περισσότερο στο μέλλον. Διαπιστώθηκε άμεσα ότι η κατάσταση χαρακτηρίζεται από μέγιστο βαθμό κρισιμότητας που εκδηλώνεται μέσω της αδυναμίας συνεργασίας, της έντονης αντιπαράθεσης και της έλλειψης εμπιστοσύνης.

Κατά τη συνέλευση έγιναν προτάσεις-παρακλήσεις προς τους παραιτηθέντες από το Δ.Σ. του Συλλόγου για τη συνέχιση της δραστηριότητάς τους μέσα από τις θέσεις που κατείχαν. Δυστυχώς όμως οι προτάσεις αυτές δεν έγιναν αποδεκτές. Και έτσι, ίσως για πρώτη φορά στην ιστορία του, ο Σύλλογος βρέθηκε σε αδιέξοδο, αφού όπως ήταν γνωστό δεν υπήρχαν επιλαχόντες αλλά ούτε και καινούργιες υποψηφιότητες για την πλήρωση των κενών θέσεων. Ευτυχώς στην κρίσιμη αυτή στιγμή όπου η αγωνία για την έκβαση της κατάστασης κορυφωνόταν, η Βούλα Τσιρώνη και ο Δημήτρης Κουτσοσπύρος -μέλη παλιότερων Διοικητικών Συμβουλίων- προθυμοποιήθηκαν να θέσουν υποψηφιότητα για τις κενές θέσεις, συμβάλλοντας έτσι στην αποφυγή δυσάρεστων εξελίξεων. Ακολούθησε αποδοχή των υποψηφιοτήτων τους και σύγκληση σε σώμα του νέου Δ.Σ. Η διάρθρωσή του μετά από αυτά, έχει την εξής μορφή:

Πρόεδρος: Βασίλης Αγγέλης

Αντιπρόεδρος: Βούλα Τσιρώνη

Γραμματέας: Εύη Κουτσοσπύρου

Ταμίας: Δημήτρης Κουτσοσπύρος

Μέλη: Σοφία Λιάκου, Κων/να Μακαβέλου, Ηλίας Κραμπής.

Όσον αφορά στο Περιοδικό διαφάνηκαν και εδώ δυσκολίες, αφού από τη μία πλευρά η Συνέλευση έκρινε απαραίτητη τη συνέχιση της έκδοσής του, αλλά από την άλλη δεν υπήρχε διάδοχη κατάσταση της Συντακτικής Επιτροπής που θα την πραγματοποιούσε. Τα μέλη, τότε, της παραιτηθείσας Συντακτικής Επιτροπής δέχτηκαν να βοηθήσουν το Δ.Σ. στην έκδοση των επόμενων τευχών και στην αναζήτηση του νέου σχήματός της μέχρι την επόμενη Γενική Συνέλευση, τονίζοντας ότι εμμένουν στις παραιτήσεις τους.

Σκεπτόμενοι όλα όσα έχουν συμβεί τον τελευταίο καιρό δεν μπορούμε να μην εκφράσουμε τους φόβους μας για το μέλλον του Συλλόγου μας. Και μπορεί καταρχήν να συμφωνούμε ότι ο χώρος των Συλλόγων παρουσιάζει σήμερα γενικότερη κρίση, δεν θα πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι η ενεργοποίησή τους κρίνεται απαραίτητη τώρα περισσότερο από κάθε άλλη φορά. Πιστεύουμε, όπως άλλωστε έχουμε ήδη εκθέσει στις σελίδες αυτές, ότι με δεδομένη τη συνένωση των κοινοτήτων οι σύλλογοι καλούνται να προστατεύσουν την ιδιαίτερη ταυτότητα της περιοχής που εκπροσωπούν και να προβάλλουν τα προβλήματά της, συνεχίζοντας να βοηθούν στην επικοινωνία των αποδήμων χωριανών μεταξύ τους και με τον τόπο καταγωγής τους και στην οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων. Γι' αυτό και θα πρέπει όλοι να προβληματιστούμε και να ενεργοποιηθούμε καθιθέτοντας τις απόψεις και τις προτάσεις μας και συμβάλλοντας στην επιτυχία των εκδηλώσεων που οργανώνονται.

Από τους παραπάνω προβληματισμούς εμφορούμενοι, πραγματοποιούμε και φέτος τη σειρά των καλοκαιρινών εκδηλώσεων στο χωριό μας το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου σε συνεργασία με την Αδελφότητα Άρτας. Οι ημερομηνίες των κινητών εκδηλώσεων (αιμοδοσία, λαϊκή βραδιά κ.λπ.) θα ανακοινωθούν το συντομότερο δυνατό.

Το Διοικητικό Συμβούλιο

Τον Μάρτιο φέτος πέθανε στην Αθήνα, η Χωσεψήτισσα Χριστίνα Παντελίδου-Κουτελίδα, απόγονος των Κουτελιδαίων οπλαρχηγών του 1821.

Την χαρακτήριζε απέραντη καλωσύνη κι αγάπη που στρεφόταν όχι μόνο προς την οικογένειά της, αλλά σε κάθε άνθρωπο που υπόφερε και πονούσε.

Στη μνήμη της προσφέρω στο «Χάος και Όψη» το ποσό των 100.000 δρχ.

Λίτσα Λαμπράκη-Νάση